

20. januar 2023
Sagsnr. 19/00501
SKJ

AFGØRELSE FRA MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET

MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET

Toldboden 2
8800 Viborg

AFGØRELSE om fredning af et sammenhængende græsningslandskab på bakkerne ved Tømmerup i Kalundborg Kommune

Tlf. 72 40 56 00
CVR-nr. 37795526
EAN-nr. 5798000026070
nh@naevneneshus.dk
www.naevneneshus.dk

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 44, stk. 1, jf. § 40.¹

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæster Fredningsnævnet for Vestsjælland's afgørelse af 12. december 2018 om at gennemføre en fredning af et sammenhængende græsningslandskab på bakkerne ved Tømmerup i Kalundborg Kommune med følgende ændringer:

- En del af matr.nr. 8b Ubberup, Kalundborg Jorder udgår af fredningen som det fremgår af det vedlagte fredningskort.
- Fredningsbestemmelsernes § 6 ændres, således at særbestemmelsen om matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder udgår.

Fredningen omfatter herefter følgende ejendomme, der er afgrænset som vist på det medfølgende fredningskort (kortbilag 1), om som helt eller delvist omfatter følgende matrikelnumre:

2a, 8a, 8g, 9e, 30a, 30b, 30c, 30f og 54, alle Tømmerup, Kalundborg Jorder.

8a, 8b, 8e, 38b, 38h, 38i, 38q og 38y alle Ubberup, Kalundborg Jorder.

Fredningen gennemføres med følgende bestemmelser, som herefter gælder:

§ 1 Fredningens formål

Formålet med fredningen er

---

¹ Lovbekendtgørelse nr. 1392 af 4. oktober 2022 om naturbeskyttelse.

- at bevare og forbedre de naturmæssige og landskabelige kvaliteter i fredningsområdet samt at sikre området som et større sammenhængende græsningslandskab
- at bevare og fremme den biologiske mangfoldighed i området, herunder give mulighed for en målrettet pleje af områdets forskellige naturtyper med henblik på at fremme karakteristiske, sårbare og sjældne arter
- at sikre og forbedre områdets landskabelige værdier, herunder at sikre at landskabet fremtræder som et åbent landskab med synlige fladbakker og et vedvarende udsyn fra disse bakkers udsigtspunkter
- at sikre og forbedre offentlighedens adgangsmuligheder til naturen og værdifulde udsigter i fredningsområdet, samt sikre at områdets værdier formidles bl.a. via skiltning.

§ 2 Fredningsområdet

Fredningsområdet afgrænses som vist på kortbilag 1.

§ 3 Bevaring af området

Det fredede område skal bevares i sin nuværende tilstand. Der må således ikke foretages ændringer af eksisterende beplantninger, foretages terrændringer eller opføres yderligere bebyggelse, medmindre det er påbudt eller tilladt i de efterfølgende bestemmelser eller er tilladt i en plejeplan udarbejdet efter § 8.

§ 4 Bebyggelse og anlæg

Stk. 1. Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagt-hytter og lignende. Undtaget herfor er det offentlige grønne areal, delområde 5 (del af matr.nr. 2a Tømmerup, Kalundborg Jorder), hvor plejemyndigheden kan tillade opsætning af telte og boder i kortere tid. Bygninger, som er nødvendige for landbrugsdriften, kan opføres i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter forudgående godkendelse af fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering.

Stk. 2. Fredningsnævnet kan desuden meddele dispensation til opsætning af primitive læskure til græssende husdyr. Skure, der igennem en længere årrække ikke anvendes, skal fjernes fra området.

Stk. 3. Der må ikke etableres anlæg og konstruktioner af nogen art, herunder oplags- og lossepladser, vindmøller, bomme, sportsanlæg, ridebaner, landingsbaner eller lignende. Der må ikke føres luftledninger over arealerne, og der må ikke etableres belysning langs stier og veje.

Stk. 4. Det skal dog være tilladt for ejeren af matr.nr. 8a Ubberup, Kalundborg Jorder på vejen mellem Ubberup Bygade og Tingager at opsætte en bom for at hindre motorkøretøjer i at passere, ligesom der kan opsættes et skilt med oplysning om, at adgang med motordrevet køretøj ikke er tilladt.

Stk. 5. Campering og teltslagning samt opmagasinering af maskiner, redskaber m.m. uden for have- og gårdspladsarealer er ikke tilladt.

Stk. 6. Der kan opsættes sædvanlige fåre- og kreaturhegn (trådhegn), hegnspæle skal holdes i jordfarver. I skæringspunkterne mellem sti og hegn skal der etableres klaplåger, led, stenter eller lignende, der muliggør offentlig adgang.

Stk. 7. Den nuværende anvendelse af delområde 5 kan fortsætte. Ved eventuelt ophør skal arealet fortsat anvendes som bynært aktivitetsområde efter kommunens bestemmelse og med fredningsnævnets godkendelse.

§ 5 Terrænændringer, deponering mv.

Stk. 1. Der må ikke foretages terrænændringer. Der må ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, planering, afgravning eller henkastning af affald.

Stk. 2. Fredningen er ikke til hinder for mindre terrænreguleringer i forbindelse med etablering af nye stier, jf. fredningskortet.

Stk. 3. Uanset pkt. 1 kan der efter forudgående tilladelse fra fredningsnævnet gennemføres naturgenopretning.

§ 6 Drift af arealer

Området inddeles i delområderne 1, 2, 3, 4 og 5, jf. kortbilag 2.

Delområde 1 – tørt græsningsområde

Arealet fastholdes som lysåbent areal med naturformål. Der er forbud imod omlægning, tilplantning, udsåning, dræning, kalkning, jordbehandling, gødskning og brug af sprøjtemidler.

Eventuel tilskuds fodring må alene ske i randen af området grænsende op til delområde 4.

Delområde 2 – vådområde

Arealet har natur som formål og skal fastholdes i denne tilstand. Det bemærkes, at arealet for langt størstepartens vedkommende består af henholdsvis sø, mose og eng, der allerede er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3. I øvrigt henvises til § 10, stk. 3.

Delområde 3 – skovområde

Skovdriften skal drives ekstensiv. Skoven kan drives i plukhugst, græsningskov eller henligge som urørt skov. Ved evt. foryngelse skal der anvendes hjemmehørende løvtræarter. Udgåede træer og stubbe må ikke fjernes fra arealet.

Delområde 4 - landbrugsområde

Landbrugsdriften kan foregå som hidtil, dog må der ikke etableres ny beplantning med træer, buske, læhegn eller etableres flerårige udsigts-hæmmende afgrøder som eksempelvis juletræer, pyntegrønt og energipil.

Delområde 5 – det offentlige grønne areal

Se under § 4.

§ 7 Offentlighedens adgang, stier og parkeringsplads mv.

Stk. 1. Offentligheden har ret til at færdes og opholde sig i fredningsområdet efter naturbeskyttelseslovens almindelige adgangsregler. Offentligt ejede arealer skal ved etablering af stenter, klaplåger eller lignende holdes åbne og tilgængelige for offentligheden, selv om arealerne hegnes af hensyn til græssende dyr. Plejemyndigheden kan af hensyn til bevarelsen af plante- og dyrelivet fastsætte regler, der begrænser offentlighedens ret til færdsel i området.

Stk. 2. Eksisterende veje og stier, jf. fredningskortet, må ikke nedlægges og skal holdes åbne for offentlighedens færdsel, jf. dog § 4, stk. 4.

Stk. 3. Plejemyndigheden skal senest 2 år efter fredningens gennemførelse anlægge nye stier med et forløb omtrentligt som angivet på fredningskortet. Den nøjagtige linjeføring fastlægges af plejemyndigheden i samarbejde med lodsejeren. Stierne skal anlægges som trampestier, som er egnede til færdsel til fods. Arealerne, markeret med et "P" på fredningskortet, udlægges til parkeringspladser med hver et areal på ca. 10 x 15 m. Arealerne kan ikke udlægges til andet end parkeringspladser. På parkeringspladsen på matr.nr. 8a kan kommunen opsætte et mindre skilt, der viser, hvorledes man kommer til toppen af Bavnetop.

Stk. 4. Plejemyndigheden sikrer, at stier, som fremgår af fredningskortet, holdes åbne ved slåning af sporet mindst en gang årligt, samt at disse er afmærket i terrænet og dermed synlige for offentligheden. Vedligeholdelse af spang, stenter, klaplåger mv. udføres af plejemyndigheden.

Stk. 5. Plejemyndigheden skal bl.a. ved skiltning informere om områdets fredningsværdier. Herudover kan plejemyndigheden opsætte primitive publikumsfaciliteter, f.eks. borde, bænke, skraldespande mv. Den nærmere placering fastlægges i en plejeplan. Det rekreative anlæg (shelters) på matr.nr. 31b Tømmerup, Kalundborg Jorder kan udbygges med fredningsnævnets godkendelse, ligesom der her kan tillades opsætning af telte i kortere tid.

§ 8 Plejemyndighed, plejeplaner og naturgenopretning

Stk. 1. Plejemyndigheden, for tiden Kalundborg Kommune, kan gennemføre pleje i henhold til bekendtgørelse nr. 924 af 27. juni 2016 eller senere ændringer af denne bekendtgørelse.

Stk. 2. Plejeplanen skal indeholde en beskrivelse af den naturtilstand, der ønskes opretholdt eller genskabt, og en beskrivelse af de foranstaltninger, der sigter mod opnåelse af fredningens formål.

Stk. 3. Den første plejeplan bør foreligge senest 2 år efter fredningens gennemførelse. Herefter bør den fornyes efter 5 år, og herefter hvert 10. år.

Stk. 4. Pleje af privatejede arealer skal ske uden udgift for den enkelte ejer og med ejerens samtykke, eller i mangel heraf, med fredningsnævnets godkendelse. Ejeren har ret til selv at udføre plejen inden for en af plejemyndigheden fastsat frist. Ved trærydning tilfalder det fældede træ ejeren, såfremt denne fjerner det inden en af plejemyndigheden fastsat frist, og ellers tilfalder træet plejemyndigheden. Ejeren kan ikke stille krav om opskæring, sammenkørsel eller kørsel til fast vej.

Stk. 5. Fredningen er ikke til hinder for, at der med fredningsnævnets godkendelse kan foretages naturgenopretning, der forbedrer naturtilstanden i fredningsområdet. Dette skal dog ske efter en samlet plejeplan, der fremmer fredningens formål, jf. §§ 1 og 9.

§ 9 Mål for natur- og landskabspleje

Stk. 1. Pleje kan gennemføres med henblik på at udmønte fredningens formål, jf. § 1.

Stk. 2. Pleje af overdrev, enge, søer og moser skal have til hensigt at bevare og fremme plantesamfund med arter, der er karakteristiske for naturtyperne, samt i videst muligt omfang fremme et rigt og varieret dyreliv. Plejen skal i særlig grad sigte på bevaring af sårbare og sjældne arter af planter. Således skal der for delområde 1 og 2 bl.a. fastsættes, hvilke virkemidler, der tænkes anvendt med henblik på at sikre, at områderne holdes lysåbne.

Stk. 3. Arter, der er angivet på Naturstyrelsens sortliste som invasive, bekæmpes overalt inden for fredningsområdet.

Stk. 4. Pleje bør tilstræbe at sikre, at udsigten fra og til de fem bakketoppe (angivet med rød stjerne på kortbilag 1) friholdes for slørende bevoksninger.

Stk. 5. Fredningen er ikke til hinder for naturgenopretningsprojekter eller naturforbedrende initiativer.

Stk. 6

Mål for pleje af delområde 1:

Arealerne fastholdes som lysåbne arealer med naturformål. Arealerne bør ryddes for træer og krat, dog således at der bibeholdes træer og krat, der dækker 5-10% af terrænet. Ikke-hjemmehørende arter som eksempelvis

østrigsk fyr og rødgran fjernes fortrinsvis og bør så vidt muligt senest 5 år efter fredningens gennemførelse være ryddet. Den tilbageværende bevoksning af træer og krat skal være ujævnt fordelt, navnlig af hensyn til dyrelivet, og skal fastlægges nærmere i plejeplanen efter drøftelse med lodsejerne.

Stk. 7. Pleje i øvrigt for området tilrettelægges, så den understøtter fredningens formål. Virkemidlerne kan f.eks. være græsning med kvæg eller flerartsdyr, slæt, biologisk eller mekanisk rydning, afbrænding m.m.

Stk. 8. Fortidsmindet på Bavnetop tilstræbes plejet, så det fremstår lysåbent og fastholdes som et kalkoverdrev.

§ 10 Særbestemmelser

Stk. 1. Nåletræshegnet på matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder skal fjernes senest 5 år efter fredningens endelige gennemførelse.

Stk. 2. Mindelunden, beliggende på den sydlige del af matr.nr. 38b, Ubberup, Kalundborg Jorder (markeret med særlig signatur på kortbilag 1), kan bibeholdes på arealet. Ved afdrift skal arealet holdes lysåbent og må ikke genplantes.

Stk. 3. Løvtræsbeplantning beliggende på matr.nr. 30f, Tømmerup, Kalundborg Jorder kan bibeholdes på arealet. Arealet kan afdrives og genplantes med hjemmehørende løvtræsarter.

§ 11 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.² Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Er afgørelsen offentliggjort, regnes fristen dog altid fra bekendtgørelsen, jf. naturbeskyttelseslovens § 88, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af nævnet, jf. § 1 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, der har behandlet sagen i den læge afdeling, jf. § 3, stk. 1, nr. 10, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

---

² Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet, som ændret ved lov nr. 900 af 21. juni 2022 om ændring af museumsloven, lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet og forskellige andre love.

Indhold

1.	Indledning	8
2.	Fredningsforslaget.....	8
3.	Fredningens afgrænsning	9
4.	Beskrivelse af fredningsområdet	10
5.	Frednings- og planmæssige forhold.....	14
6.	Fredningsbestemmelser i fredningsforslaget.....	14
7.	Fredningsnævnet for Vestsjællands behandling og afgørelse	19
7.1	Offentligt møde og besigtigelser	19
7.2	Bemærkninger til sagen.....	19
7.3	Fredningsnævnet for Vestsjællands afgørelse.....	21
8.	Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling og afgørelse.....	22
8.1	Sagens behandling.....	22
8.2	Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger	23
8.2.1	Fredningens gennemførelse	24
8.2.2	Fredningens afgrænsning	24
8.2.3	Fredningens indhold.....	24
8.3	<i>Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse .....</i>	<i>25</i>

1. Indledning

Fredningsnævnet for Vestsjælland har den 12. december 2018 truffet afgørelse om at gennemføre en fredning af et sammenhængende græsningslandskab på bakkerne ved Tømmerup i Kalundborg Kommune. Fredningsnævnet har i en separat afgørelse af 12. december 2018 tilkendt erstatning og godtgørelse på i alt 588.396,50 kr. i anledning af fredningen.

Fredningssagen blev rejst ved skrivelse af 19. december 2014 fra Danmarks Naturfredningsforening. Den 19. december 2016 har fredningsnævnet truffet afgørelse om at forlænge fristen for afslutning af fredningssagen med to år, jf. naturbeskyttelseslovens § 37 a, stk. 3, jf. stk. 1.

Fredningen omfatter efter fredningsnævnets afgørelse et areal på ca. 56 ha. Fredningen berører i alt ni lodsejere. Omkring 23,6 ha af fredningsområdet er offentligt ejet af Kalundborg Kommune, og de resterende ca. 33 ha ejes af private lodsejere.

Formålet med fredningen er at bevare og forbedre områdets naturmæssige og landskabelige kvaliteter samt at sikre området som et større sammenhængende græsningslandskab. Desuden har fredningen til formål at bevare og fremme den biologiske mangfoldighed i området, herunder at forbedre forholdene for områdets naturtyper med henblik på at fremme karakteristiske, sårbare og sjældne arter. Herudover er det fredningens formål at sikre og forbedre områdets landskabelige værdier, herunder at sikre at landskabet fremtræder som et åbent landskab med synlige fladbakker samt at sikre udsigten fra disse bakkers udsigtspunkter. Endvidere har fredningen til formål at forbedre offentlighedens adgang til området, samt at sikre at områdets værdier formidles via skiltning.

Da den samlede erstatning og godtgørelse overstiger 500.000 kr., er afgørelsen forelagt for Miljø- og Fødevareklagenævnet, som skal efterprøve fredningsnævnets afgørelse om fredning i dens helhed, jf. naturbeskyttelseslovens § 42.

Fredningsnævnet har den 16. november 2019 efter miljøvurderingslovens § 10, jf. § 8, stk. 2, nr. 1, jf. stk. 1, nr. 1 og nr. 3, truffet afgørelse om, at der ikke er pligt til at udarbejde en miljøvurdering i forbindelse med behandlingen af fredningsforslaget. Afgørelsen er ikke påklaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

2. Fredningsforslaget

Det fremgår bl.a. om baggrunden for fremsættelse af fredningsforslaget, gengivet fra fredningsforslaget (s. 3), at:

”Fredningsområdet består af to bakkekomplekser, Tømmerup Banke og Keldbjerg samt den solitære Bavnetop, som er en markant milepæl i landskabet, jf. kortbilag 1. Det er et særdeles smukt landskab med indkig til de kuperede bakker bl.a. langs Holbækvej og Tømmerupvej. Der er i alt fem

fine udsigtspunkter i fredningsområdet, som gør det muligt at se helt til Saltbæk Vig, Nekselø, Sejreø og Kalundborg samt til den lokale kirke, Tømmerup Kirke, med dens omgivelser, som er fredet. Fredningen giver adgang til disse udsigtspunkter, som løfter helhedsindtrykket og oplevelsen af landskabet. Det har ikke før været muligt at komme til to af disse udsigtspunkter.

Formålet med fredningen er at knytte eksisterende naturområder sammen for at skabe mulighed for at pleje området som et samlet areal til gavn for den biologiske mangfoldighed. Pleje er i særdeleshed vigtigt for arealer med stor botanisk interesse. Når de værdifulde naturområder forbindes, kan vilde dyr og planter sprede sig og dermed sikre sunde, levedygtige bestande.

Naturområde med stor botanisk interesse

Tankerne om en fredning af området nævnes allerede i Fredningsstyrelsen "Oversigt over botaniske lokaliteter" fra 1976. Her står: "Vegetationen på Barnetop (Bavnetop), dele af Keldbjerg og (...) Tømmerup Banke er af stor botanisk interesse. En mulig beskyttelse i form af fredning bør overvejes". DN mener, at tiden nu er inde til at frede området, såfremt det smukke landskab med dets biologiske værdier ikke skal gå tabt for eftertiden.

Naturværdierne i området er truet af fraværet af græsning. Overdrevets lyselskende og nøjsomme plantearter får dårlige leveforhold, når græsningen ophører. De bliver skygget væk af de hurtigvoksende arter, og efterhånden gror overdrevet til med høje græsser og krat. I dag finder kommunens naturpleje kun sted på dele af fredningsområdet. Og ikke på det vigtige område ved Klokkerhøj, der rummer store botaniske værdier.

Unik overdrevsvegetation med orkidéer

Klokkerhøj er et ualmindeligt rigt overdrev med mange sjældne plantearter, som er karakteristiske for gamle overdrev. På overdrevet finder man bl.a. orkidéen tyndakset gøgeurt. Men bestanden er gået voldsomt tilbage og er nu i fare for at forsvinde helt grundet bakkens tilgroning. Ejerne af Klokkerhøj er opmærksomme på truslen.

I efteråret 2012 blev DN kontaktet af Klokkerhøjs ejere med ønsket om at frede Klokkerhøj for at bevare områdets natur- og landskabsmæssige værdier for eftertiden. Samtidig ønsker ejerne af Klokkerhøj at sikre den offentlige adgang på deres jord, som de har skabt ved at slå et trampespor. Herved har ejerne skabt en stiforbindelse mellem Klokkerhøj og til en del af Sjællandsleden, der bl.a. fører forbi Tømmerup Kirke og videre til Asnæs."

3. Fredningens afgrænsning

Fredningen afgrænses mod syd af Holbækvej og mod øst af Tingvejen. Fra fredningsområdets nordøstlige hjørne følger fredningsgrænsen et ma-

trikelskel mod vest til den rammer skovområdet i midten af fredningsområdet, hvorfra afgrænsning følger skovkanten og et matrikelskel mod vest og nord til fredningsområdets nordlige grænse, der følger et mindre skovområde samt en sidevej til Tømmerupvej. Fra fredningsområdets nordvestlige hjørne ved Tømmerupvej følger fredningsgrænsen vejen mod syd, til denne møder bebyggelsen i Tømmerup. Her fra følger fredningsgrænsen skellet mellem de opdyrkede og de uopdyrkede arealer til det punkt, hvor disse rammer Holbækvej mod syd.

4. Beskrivelse af fredningsområdet

Fredningsområdet er beliggende mellem landsbyerne Tømmerup og Ueberup og består af større sammenhængende arealer, der omgiver de to bakker Tømmerup Banke og Keldbjerg samt den solitære Bavnetop. Der findes i alt fem udsigtspunkter, som ligger spredt i hele fredningsområdet.

Området er kuperet og præget af flere forskellige landskabstyper, opdyrkede arealer, skovområder, sø og græsningsområder. Fredningsområdet er ubebygget, men der findes forskellige installationer, bl.a. betonbrønde, en gasgenerator og to shelters.

Landskab og geologi

Det fremgår om fredningsområdets landskabsformer og geologi, citeret fra fredningsnævnets afgørelse (s. 5), at:

”Tømmerup Banke og Keldbjerg er to tætliggende markante bakker. Bakkerne er flade på toppen, og har forholdsvis stejle sider og når en højde på henholdsvis 41 og 45 m o h, mens den omkringliggende moræneflade når en højde af 10 til 20 m o h. Bakkerne er markante elementer i landskabet, der bør beskyttes også imod yderligere tilplantning eller trævækst.

Bakkerne er såkaldte issø- eller fladbakker. Denne type bakker menes at være dannet i huller i den is, som tidligere dækkede hele området. På overfladen af isen har vandløb medført det sedimentmateriale, som blev aflejret i hullerne. Bakkerne indeholder lagdelte sand- og gruslag, eller lagdelte lerlag. Lagene kan være forstyrrede af trykpåvirkninger i isdækket.

Nordvestsjælland har under den sidste del af sidste istid, under det såkaldte Bæltfremstød fra Østersøområdet, været dækket af en isstrøm fra øst og af storebæltsgletscheren fra syd og sydøst. Issø-/fladbakkerne findes specielt i det område, hvor isdækket er kommet fra øst.

Bavnetop-bakken i sydøsthjørnet af fredningsområdet har cirkulær omrids og er regelmæssigt topformet med en højde på ca. 35 m o h. Denne mindre bakke er formodentlig dannet på samme måde som de to andre, men på et senere tidspunkt under isdækkets afsmeltning.”

Biologi

Det fremgår af fredningsnævnets afgørelse, at fredningsområdet inddeles i fem delområder på baggrund af områdets natur- og landskabstyper.

Delområde 1 består af tørt græsningsområde, der findes omkring Tømmerup Banke, Keldbjerg, Klokkerhøj, Rakkerbanken og Bavnetop.

Tømmerup Banke er beliggende i den vestlige del af fredningsområdet. Det fremgår af fredningsnævnets afgørelse, at på trods af at dele af området er truet af tilgroning, er der i perioden 2010-2014 registreret 146 plantearter, hvoraf 53 er typiske karakterarter for overdrev. På arealet findes bl.a. almindelig brunelle, almindelig knopurt, blåhat og håret viol, der alle er positiv arter for overdrev. Desuden er der i 1976 registreret både merian, tormentil og vellugtende skabiose på arealerne. I dag er overdrevsarterne på arealerne truet af tilgroning af bl.a. vild kørvel, almindelig- og kæmpebjørneklo, agertidsel, horsetidsel, hvid kløver, kruset skræppe, og lav ranunkel.

Ved Klokkerhøj er der registreret omkring 60 overdrevsarter, hvoraf 28 er karakterarter for overdrev, herunder almindelig brunelle, almindelig knopurt, almindelig kællingetand, blåhat, græsbladet fladstjerne, hulkra-
vet kodriver, knold-ranunkel, knold-rottehale, kornet stenbræk, markkrageklo og stor knopurt. Der er desuden registreret knoldet mjødukt, almindelig mælkeurt, vårstar, lav tidsel og hunde-viol, der alle er særligt værdifulde karakterarter for overdrev. Almindelig mælkeurt er desuden en indikatorart for naturtypen overdrev. Herudover er overdrevsarterne tormentil, smalbladet timian og due-skabiose tidligere registreret på arealet, ligesom tjærenellike, som er en typisk positiv karakterart for overdrev, tidligere voksede her. Orkidéen tyndakset gøgeurt er registreret på arealerne ved Klokkerhøj, og tidligere voksede her også plettet gøgeurt.

Bestanden af tyndakset gøgeurt på stedet har været optalt siden 1982. I 1990 fandtes 200 orkideer på arealet, men i 2014 fandtes 27 blomstrende eksemplarer. En mindre del af bestanden indgår i DCE's "Overvågning af danske orkideer", hvilket den har gjort siden 1990. Her optælles både blomstrende og vegetative eksemplarer af orkideen.

Ved Rakkerbanken findes områder med både eng- og overdrevsvegetation. På arealerne findes 16 positivarter for overdrev, bl.a. almindelig knopurt, knold-ranunkel og vellugtende gulaks, samt almindelig mælkeurt, merian og knoldet mjødukt, der er særligt værdifulde positivarter. På mindre arealer dominerer henholdsvis draphavre og bjerg-rørhvene.

Bavnehøj har karakter af kalkoverdrev, og blå-klokke, smalbladet høgeurt og tidlig dværgbunke, der alle er karakterarter for overdrev, er registreret på arealet. I slutningen af maj får højen et lyserødt skær af positivarten tjærenellike. I randområdet er arealet under påvirkning af landbrugsdrif-

ten, hvorfor en zone på 10 m omkring højen vil blive inkluderet i delområde 1.

Delområde 2 findes midt i fredningsområdet, dækker ca. 2,5 ha og består af vådområder i form af både eng, mose og sø. I området findes bl.a. almindelig sumpstrå, dunet dueurt, dynd-padderok, eng-forglemmigej, smalbladet-mangeløv og sumpkarse, der alle er positivarter for fersk eng.

Delområde 3 i den nordlige del af fredningsområdet dækker ca. 1 ha og består af skovområder med træarterne eg, birk, ask og ahorn. Desuden er der plantet seljerøn langs stien, som løber igennem området. Med fredningen tilsigtes det at øge naturværdierne i skoven, idet skoven ønskes drevet ekstensivt, så den enten henligger som urørt skov eller drives i plukhugst. Desuden skal udgåede træer og stubbe forblive i skoven for at sikre dødt ved til gavn for en lang række insekter, smådyr, svampe og mosser.

Delområde 4 består af landbrugsområder, der sikrer indsigten til fredningsområdets bakker og skaber sammenhæng i fredningsområdet.

Delområde 5 består af et offentligt grønt areal med græsplæner.

Naturbeskyttelse

Der er i fredningsområdet registreret beskyttede naturtyper efter naturbeskyttelseslovens § 3 på 8,16 ha i form af eng, mose, sø og overdrev. Desuden er 6 ha af fredningsområdet beliggende inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen, jf. naturbeskyttelseslovens § 18. Endelig er 1 ha af fredningsområdet pålagt fredskovspligt.

Kulturspor

Der findes inden for fredningsområdet ca. 2,7 km beskyttede sten- og jorddiger.

Fortidsminder

I den veslige del af fredningsområdet findes en rundhøj fra oldtiden, der måler 4,2 x 20 x 15 m. I den østlige del af fredningsområdet findes bronzealderhøjen Bavnetop, der måler 6,1 x 34 x 32 m og er beliggende på en naturlig bakketop.

Rakkerbanken har tidligere fungeret som herredets retterplads. Her fandtes en galge, og neden for bakken holdtes Ars Herredsting. Der har desuden været foretaget halshugninger på Rakkerbanken.

Offentlighedens adgang

Der er i fredningsområdet gode muligheder for offentlig adgang ad områdets 4,2 km grus- og trampestier. Det er med fredningen besluttet at etablere nye stier, hvilket vil forbedre adgangen til området og muligheden for at udnytte områdets rekreative værdier og friluftsmæssige kvaliteter

samt for at skabe sammenhæng mellem eksisterende stier. Der er desuden besluttet, at der etableres en sti fra Tingvejen til toppen af Bavnehøj, hvorved offentligheden vil få adgang til toppen af højen. Ved skoven i den nordlige del af fredningen og ved Bavnetop vil der blive etableret parkeringspladser i forbindelse med henholdsvis Tømmerupvej og Tingvejen.

Friluftsliv

De offentligt ejede arealer anvendes til gå- og løbeture af områdets beboere, og Kalundborg Bueskytteforening anvender arealerne i delområde 5 til træningsområde. På den kommunalt ejede matr. nr. 31b Tømmerup, Kalundborg Jorder, er der opsat to shelters og et bålsted. Vandreruten Musholmsleden går igennem fredningsområdet. Musholmsleden er en del af Sjællandsleden, der er en del af Nordsøvandreruten, der er beliggende i landene rundt om Nordsøen og er på over 6.000 km.

Fredningen gør det muligt for plejemyndigheden at opsætte skilte samt primitive publikumsforanstaltninger som borde, bænke og skraldespande.

Naturpleje

I den vestlige del af fredningen på matr. nr. 30b Tømmerup, Kalundborg Jorder og dele af matr.nr. 30a og 30c Tømmerup, Kalundborg Jorder findes et større areal, der er hegnet og afgræsses. Nordøst for hegningen findes et areal, der tidligere har været præget af tilgroning. I 2013-14 blev der iværksat rydning af opvækst for at tilbageføre arealerne til deres tidligere tilstand som lysåbne overdrev.

Arealerne ved Klokkerhøj har frem til 1956 været afgræsset af heste og herefter af kreaturer frem til 1965, hvor græsningen ophørte. Den manglende græsning medførte, at arealet groede til, og i starten af 1980'erne var tilgroningen så fremskreden, at store dele af overdrevsarealet fik karakter af krat. I 1983 blev størsteparten af krattet ryddet af Kalundborg Kommune, hvorefter arealerne blev hegnet og fra 1984 græsset af kreaturer og sidenhen af får. Mellem 2010-2014 ophørte græsningen, og store dele af bakken henligger i dag i krat, der fortrænger overdrevets lyskrævende flora. Voksestedet for tyndakset gøgeurt plejes af Danmarks Naturfredningsforenings lokalafdeling Kalundborg ved slåning med le.

Overdrevet på Bavnetop plejes hvert år af Kalundborg Kommune ved slet, og der er gjort forsøg med afbrænding af vegetationen på højen.

Vandindvindings- og råstofinteresser

Fredningsområdet er en del af et større område, der er udlagt som område med drikkevandsinteresser.

Der har tidligere været foretaget råstofindvinding i form af grusgravning på matr. nr. 30 c Tømmerup, Kalundborg Jorder og matr. nr. 38 b Ubberup, Kalundborg Jorder. Efter endt grusgravning blev arealerne anvendt

som losse- og fyldplads. Omkring 1990'erne blev arealerne og det oprindelig terræn forsøgt genskabt, og arealerne har i dag karakter af græsarealer med flere overdrevsarter.

På den gamle losseplads på matr. nr. 38 b Ubberup, Kalundborg Jorder er der etableret betonbrønde med forbindelse til et gasmotoranlæg for energiudnyttelse. Anlægget producerede i 2021 227.298 kWh strøm. Sydøst for den tidligere losseplads er der etableret et perkolatbassin, der opsamler nedsivende regnvand fra lossepladsen, hvorfra vandet sendes til et rensningsanlæg.

Natura 2000-områder og bilag IV-arter

Der findes ikke Natura 2000-områder inden for fredningsområdet, ligesom der ikke er kendskab til arter, som er omfattet af habitatdirektivets bilag IV. Fra fredningsområdets nordvestlige grænse er der ca. 1,9 km til habitatområde nr. 135, Sejerø Bugt og Saltbæk Vig og ca. 2,5 km til fuglebeskyttelsesområde nr. 99, Saltbæk Vig og Ramsarområde nr. 18, Sejerø Bugt, Nekselø Bugt og Saltbæk Vig. Det fremgår af fredningsnævnets afgørelse, at fredningen ikke vurderes at have nogen hverken negativ eller positiv effekt på Natura 2000-områderne.

5. Frednings- og planmæssige forhold

Eksisterende fredninger

Der er ingen eksisterende fredninger inden for fredningsområdet. Omkring 150 m fra fredningens sydvestlige grænser ligger fredningen af Tømmerup Kirke.

Planlægningsmæssige forhold

Hele fredningsområdet ligger i landzone. Lokalplan nr. 70 "For et område ved Ubberup" omfatter dele af fredningens centrale område. Lokalplanen er fra 1977 og har til formål at reservere de til anlæg af en kontrolleret losseplads med tilhørende adgangsvej m.v. nødvendige arealer og til at fastlægge disse arealers anvendelse til offentligt, grønt område, når benyttelsen til kontrolleret losseplads ophører.

I Kalundborg Kommunes Kommuneplan 2021 er hele fredningsområdet udpeget som geologisk bevaringsværdigt og som naturbeskyttelsesområde. De sydvestlige dele af fredningsområdet er udpeget som kulturhistorisk bevaringsværdigt, den mellemste del er udpeget som økologisk forbindelse, og en bræmme fra det sydøstlige hjørne af fredningsområdet mod den nordvestlige del af fredningsområdet er udpeget som værdifuldt kulturmiljø.

6. Fredningsbestemmelser i fredningsforslaget

Danmarks Naturfredningsforenings fredningslag af 19. december 2014 indeholdt følgende fredningsbestemmelser:

”§ 1 Fredningens formål

Formålet med fredningen er

- at bevare og forbedre de naturmæssige og landskabelige kvaliteter i fredningsområdet samt at sikre området som et større sammenhængende græsningslandskab
- at bevare og fremme den biologiske mangfoldighed i området, herunder give mulighed for en målrettet pleje af områdets forskelligartede naturtyper med henblik på at fremme karakteristiske, sårbare og sjældne arter
- at sikre og forbedre områdets landskabelige værdier, herunder at sikre at landskabet fremtræder som et åbent landskab med synlige fladbakker og et vedvarende udsyn fra disse bakkers udsigtspunkter
- at sikre og forbedre offentlighedens adgangsmuligheder til naturen og værdifulde udsigter i fredningsområdet, samt sikre at områdets værdier formidles bl.a. via skiltning.

§ 2 Fredningsområdet

Fredningsområdet afgrænses som vist på kortbilag 1.

§ 3 Bevaring af området

Det fredede område skal bevares i sin nuværende tilstand. Der må således ikke foretages ændringer af eksisterende beplantninger, foretages terrændringer eller opføres yderligere bebyggelse, medmindre det er påbudt eller tilladt i de efterfølgende bestemmelser eller er tilladt i en plejeplan udarbejdet efter § 8.

§ 4 Bebyggelse og anlæg

Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter og lignende. Undtaget herfor er det offentlige grønne areal (del af matr. nr. 2 a Tømmerup, Kalundborg Jorder), hvor plejemyndigheden kan tillade opsætning af telte og boder i kortere tid. Fredningsnævnet kan desuden meddele dispensation til opsætning af primitive læskure til græssende husdyr. Skure, der igennem en længere årrække ikke anvendes, skal fjernes fra området.

Der må ikke etableres anlæg og konstruktioner af nogen art, herunder oplags- og lossepladser, vindmøller, bomme, sportsanlæg, ridebaner, landingsbaner eller lignende. Der må ikke føres luftledninger over arealerne, og der må ikke etableres belysning langs stier og veje.

Campering og teltslagtning samt opmagasinering af maskiner, redskaber m.m. uden for have- og gårdspladsarealer er ikke tilladt.

Der kan opsættes sædvanlige fåre- og kreaturhegn (trådhegn), hegnspæle skal holdes i jordfarver. I skæringspunkterne mellem sti og hegn skal der etableres klaplåger, led, stenter eller lignende, der muliggør offentlig adgang.

Den nuværende anvendelse af det offentlige grønne areal (sydlig del af matr. nr. 2 a Tømmerup, Kalundborg Jorder) kan fortsætte. Ved ophør skal arealet indgå i delområde 2, jf. § 6.

§ 5 Terrænændringer, deponering mv.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, planering, afgravning eller henkastning af affald.

Fredningen er ikke til hinder for mindre terrænreguleringer i forbindelse med etablering af nye stier, jf. fredningskortet.

Uanset pkt. 1 kan der efter forudgående tilladelse fra fredningsnævnet gennemføres naturgenopretning.

§ 6 Drift af arealer

Området inddeles i delområderne 1, 2, 3 og 4 jf. kortbilag 2. Drift og pleje af fredningsområdet tilrettelægges, så fredningens formål opfyldes.

Delområde 1 – tørt græsningsområde

Arealet fastholdes som lysåbent areal med naturformål. Der er forbud imod omlægning, tilplantning, udsåning, dræning, kalkning, jordbehandling, gødskning og brug af sprøjtemidler.

Driften skal ske enten ved græsning eller høslet. Ved græsning må eventuel tilskuds fodring alene ske i randen af området grænsende op til delområde 4. Ved høslet skal det afslåede hø henligge på arealet i ca. en uge af hensyn til frøspredning, hvorefter det fjernes fra arealet.

Fortidsmindet på Barnetop plejes, så det fremstår lysåbent og fastholdes som et kalkoverdrev.

Delområde 2 – vådområde

Arealet har naturformål og skal fastholdes og udvikles til en naturmosaik bestående af naturtyperne eng, sø og mose. Vandstanden i moserne holdes vedvarende i et niveau, der sikrer moserne en tilstrækkelig vandføring til, at de kan fungere som levested for mosernes karakteristiske plante- og dyreliv.

Arealer, der ikke er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3, skal overgå fra dyrket jord til vådområde. Når den sidste afgrøde er høstet fra arealet, skal arealet henligge og må således ikke tilsås for at opnå et plantedække. I stedet skal vegetationen indvandre naturligt.

Der er forbud imod omlægning, tilplantning, udsåning, dræning, jordbehandling, kalkning, gødskning og brug af sprøjtemidler. Vedligehold eller

oprensning af eksisterende dræn og grøfter kan kun ske med fredningsnævnets godkendelse.

Driften skal ske enten ved græsning eller høslet. Der kan foretages kratrydning for at forhindre tilgroning. Plejeniveauet skal beskrives nærmere i en plejeplan.

Det er en hvilende fredning på det offentlige grønne areal (del af matr. nr. 2 a, Tømmerup, Kalundborg Jorder). Såfremt den nuværende brug af arealet ophører, skal arealets drift være som ovenstående.

Delområde 3 – skovområde

Skovdriften skal være ekstensiv. Skoven kan drives i plukhugst eller henligge som urørt skov. Ved evt. foryngelse skal der anvendes hjemmehørende træarter. Udgåede træer og stubbe må ikke fjernes fra arealet.

Delområde 4 - landbrugsområde

Landbrugsdriften kan foregå som hidtil, dog må der ikke etableres ny beplantning med træer, buske, læhegn eller etableres flerårige udsigtshæmmende afgrøder som eksempelvis juletræer, pyntegrønt og energipil. Fredningen er ikke til hinder for, at arealet omlægges og indgår i delområde 2.

§ 7 Offentlighedens adgang, stier og parkeringsplads mv.

Offentligheden har ret til at færdes og opholde sig i fredningsområdet efter naturbeskyttelseslovens almindelige adgangsregler. Offentligt ejede arealer skal ved etablering af stenter, klaplåger eller lignende holdes åbne og tilgængelige for offentligheden, selv om arealerne hegnes af hensyn til græssende dyr. Plejemyndigheden kan af hensyn til bevarelsen af plante- og dyrelivet fastsætte regler, der begrænser offentlighedens ret til færdsel i området.

Eksisterende veje og stier, jf. fredningskortet, må ikke nedlægges og skal holdes åbne for offentlighedens færdsel.

Plejemyndigheden skal senest 2 år efter fredningens gennemførelse anlægge nye stier med et forløb omtrentligt som angivet på fredningskortet. Den nøjagtige linjeføring fastlægges af plejemyndigheden i samarbejde med lodsejeren. Stierne skal anlægges som trampestier, som er egnede til færdsel til fods. Arealerne, markeret med et "P" på fredningskortet, kan anvendes som parkeringsplads.

Plejemyndigheden sikrer, at stier, som fremgår af fredningskortet, holdes åbne ved slåning af sporet mindst en gang årligt, samt at disse er afmærket i terrænet og dermed synlige for offentligheden. Vedligeholdelse af spang, stenter, klaplåger mv. udføres af plejemyndigheden.

Plejemyndigheden skal bl.a. ved skiltning informere om områdets fredningsværdier. Herudover kan plejemyndigheden opsætte primitive publi-

kumsfaciliteter, fx borde, bænke, skraldespande mv. Den nærmere placering fastlægges i en plejeplan. Det rekreative anlæg (shelters) på matr. nr. 31 b Tømmerup, Kalundborg Jorder kan udbygges, ligesom der her kan tillades opsætning af telte i kortere tid.

§ 8 Plejemyndighed, plejeplaner og naturgenopretning

Plejemyndigheden, for tiden Kalundborg Kommune, gennemfører pleje i henhold til bekendtgørelse nr. 802 af 21. juni 2013 eller senere ændringer af denne bekendtgørelse.

Plejemyndigheden udarbejder en plejeplan, der forhandles med og tilsendes lodsejere, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Botanisk Forening, Dansk Ornitologisk Forening og Friluftsrådet. Såfremt der er uenighed om plejeplanen, træffer fredningsnævnet afgørelse i sagen.

Plejeplanen skal indeholde en beskrivelse af den naturtilstand, der ønskes opretholdt eller genskabt, og en beskrivelse af de foranstaltninger, der sigter mod opnåelse af fredningens formål. Desuden skal planen redegøre for eventuelle detailændringer i almenhedens adgangsret.

Den første plejeplan skal foreligge senest 2 år efter fredningens gennemførelse. Herefter skal den fornyes efter 5 år, og herefter hvert 10. år.

Pleje af privatejede arealer skal ske uden udgift for den enkelte ejer og med ejerens samtykke, eller i mangel heraf, med fredningsnævnets godkendelse. Ejeren har ret til selv at udføre plejen inden for en af plejemyndigheden fastsat frist. Ved trærydning tilfalder det fældede træ ejeren, såfremt denne fjerner det inden en af plejemyndigheden fastsat frist, og ellers tilfalder træet plejemyndigheden. Ejeren kan ikke stille krav om opskæring, sammenkørsel eller kørsel til fast vej.

Fredningen er ikke til hinder for, at der med fredningsnævnets godkendelse kan foretages naturgenopretning, der forbedrer naturtilstanden i fredningsområdet. Dette skal dog ske efter en samlet plejeplan, der fremmer fredningens formål, jf. §§ 1 og 10.

§ 10 Mål for natur- og landskabspleje

Plejen skal foretages med henblik på at udmønte fredningens formålspargraf, jf. §1.

Pleje af overdrev, enge, søer og moser skal bevare og fremme plantesamfund med arter, der er karakteristiske for naturtyperne, samt i videst muligt omfang fremme et rigt og varieret dyreliv. Plejen skal i særlig grad sigte på bevaring af sårbare og sjældne arter af planter. Således skal der for delområde 1 og 2 bl.a. fastsættes bestemmelser om afgræsning, høslet mv. med henblik på at sikre, at områderne holdes lysåbne.

Af hensyn til den biologiske mangfoldighed bevares gamle krat bestående af hjemmehørende arter. Det samlede terrændække må ikke overstige 5 %. Ikke-hjemmehørende arter som eksempelvis østrigsk fyr og rødgran fjernes gradvist og skal senest 5 år efter fredningens gennemførelse være ryddet.

Arter, der er angivet på Naturstyrelsens Sortliste som invasive, bekæmpes overalt inden for fredningsområdet.

Udsigten fra og til de fem bakketoppe (angivet med rød stjerne på kortbilag 1) skal til enhver tid friholdes for slørende bevoksninger.

Fredningen er ikke til hinder for naturgenopretningsprojekter eller naturforbedrende initiativer.

§ 11 Særbestemmelser

Nåletræshegnet på matr. nr. 38 i Ubberup, Kalundborg Jorder skal fjernes senest 5 år efter fredningens endelige gennemførelse.

Mindelunden, beliggende på den sydlige del af matr. nr. 38 b, Ubberup, Kalundborg Jorder (markeret med særlig signatur på kortbilag 1) i delområde 1, kan bibeholdes på arealet. Ved afdrift skal arealet holdes lysåbent og må ikke genplantes.

Løvtræsbeplantning, beliggende på matr. nr. 30 f, Tømmerup, Kalundborg Jorder i delområde 1, kan bibeholdes på arealet. Arealet kan afdrives og genplantes med hjemmehørende løvtræsarter.

§ 12 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. Naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.”

7. Fredningsnævnet for Vestsjællands behandling og afgørelse

7.1 Offentligt møde og besigtigelser

Fredningsnævnet har den 23. april 2015 afholdt offentligt møde om fredningen og besigtiget fredningsområdet. Fredningsnævnet har den 20. april 2016 besigtiget fredningsområdet igen.

7.2 Bemærkninger til sagen

Fredningsnævnet har under behandlingen af sagen modtaget indlæg fra Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening og Dansk Botanisk Forening, der alle har støttet fredningsforslaget.

Flere lodsejere har ønsket, at deres ejendom eksproprieres, hvis fredningen gennemføres.

På baggrund af indlæggene på det offentlige møde og besigtigelsen den 23. april 2015 fremsatte Danmarks Naturfredningsforening den 24. juni 2015 en række ændringsforslag til fredningsbestemmelserne.

Danmarks Naturfredningsforening har foreslået at ændre fredningsbestemmelsernes § 4, stk. 1, så det bliver muligt at opføre bygninger, der er nødvendige for landbrugsdriften i tilknytning til eksisterende bebyggelse med fredningsnævnets godkendelse.

Herudover er det foreslået, at fredningsbestemmelsernes § 6 om delområde 1 og delområde 2 ændres, så det fremgår, at driften skal tilrettelægges, så den opfylder fredningens formål, og så der skabes mulighed for flere typer pleje af arealerne.

For så vidt angår delområde 3 er det foreslået, at fredningsbestemmelsernes § 6 ændres, så der gives mulighed for at drive plukhugst i skoven. Det er endvidere foreslået, at fredningsbestemmelsernes § 10, stk. 2, ændres, så det ikke fremgår af bestemmelsen, hvilke virkemidler, der skal sikre, at områderne holdes lysåbne, og at formuleringen af særbestemmelsen i § 11 om løvtræsbeplantning præciseres.

Danmarks Naturfredningsforening har herudover foreslået en ændret afgrænsning af fredningen på den nordlige del af matr. nr. 8a, Ubberup, Kalundborg Jorder af hensyn til muligheden for at udvide landbruget på lb.nr. 8's ejendom.

På baggrund af bemærkninger fra lodsejer med lb.nr. 1, Annette Jensen, har Danmarks Naturfredningsforening foreslået et nyt stiforløb fra udsigtpunktet på matr.nr. 2a Tømmerup, Kalundborg Jorder mod vest til matr. nr. 30c Tømmerup, Kalundborg Jorder.

Naturstyrelsen (nu Miljøstyrelsen) har den 31. marts 2016 bemærket til forslaget om at lade matr.nr. 31a Tømmerup, Kalundborg Jorder overgå til fugtigt naturområde, at der er uklarhed om de afvandings- og erstatningsmæssige konsekvenser på de tilstødende arealer, og at fredningen i højere grad bør fokusere på at bevare, pleje og skabe adgang til den eksisterende natur i fredningsområdet.

Danmarks Naturfredningsforening har den 4. juli 2016 foreslået at ændre fredningens afgrænsning, så fredningsgrænsen på matr.nr. 31a Tømmerup, Kalundborg Jorder flyttes længere mod nord.

Den 16. februar 2016 har Danmarks Naturfredningsforening foreslået at ændre placeringen af parkeringspladsen ved Bavnetop på matr.nr. 8a Ubberup, Kalundborg Jorder fra ejendommens sydlige skel til det østlige skel. Lodsejer med lb.nr. 8, Ole Søren Gammelby, har tilsluttet sig dette forslag.

7.3 Fredningsnævnet for Vestsjællands afgørelse

Fredningsnævnet for Vestsjælland har den 12. december 2018 i medfør af naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 1, truffet afgørelse om at gennemføre en fredning af et sammenhængende græsningslandskab på bakkerne ved Tømmerup i Kalundborg Kommune.

Fredningsnævnet har indledningsvist bemærket, at fuld ekspropriation sjældent anvendes i fredningssager, og at fredningsnævnet har vurderet, at et sådant indgreb ikke forekommer relevant på de arealer, hvor dette er blevet påberåbt, og at ekspropriation ikke vil være proportional i forhold til de mulige fredningsmæssige gevinster ved indgrebet.

Det er fredningsnævnets opfattelse, at fredningsområdet er naturskønt med karakteristiske bakker, men at bakkerne i stor udstrækning er under tilgroning til skade for floraen i fredningsområdet. Fredningsnævnet har vurderet, at der er behov for at rydde bakkerne og sikre fremtidig pleje, ligesom der er behov for etablering af nye stier for at sikre adgangen til området og binde det sammen.

Fredningsnævnet finder, at der ikke er behov for at muliggøre dannelsen af et vådområde og har på den baggrund besluttet, at fredningen ikke skal omfatte matr.nr. 31a, 3a og 4a Tømmerup, Kalundborg Jorder.

Af hensyn til udsigten til og fra Klokkehøj finder fredningsnævnet, at matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder ikke må dyrkes med høj beplantning som majs, juletræer, energipil, mv., men at arealerne fortsat må dyrkes i omdrift inklusiv græs. Ved eventuelt ophør af dyrkning i omdrift skal området udlægges til vedvarende græs.

Herudover har fredningsnævnet besluttet, at der kan etableres to ubefæstede parkeringspladser på 10 x 15 m på matr.nr. 8a Ubberup, Kalundborg Jorder matr.nr. 30c Tømmerup, Kalundborg Jorder. Fra parkeringspladsen ved Bavnetop etableres en sti til toppen af højen og til Holbækvej.

Fredningsnævnet har ændret fredningsbestemmelsernes § 4 om bebyggelse og anlæg, så det er tilladt at opføre bygninger, som er nødvendige for landbrugsdriften, i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter forudgående godkendelse af fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering. Herudover har fredningsnævnet ændret bestemmelsen, så det er tilladt for ejeren af matr.nr. 8a Ubberup, Kalundborg Jorder at opsætte en bom på vejen mellem Ubberup Bygade og Tingager for at hindre motorkøretøjer i at passere.

Fredningsnævnet har endvidere ændret fredningsbestemmelsernes § 6, så der for den dyrkede del af matr.nr. 38i gælder det samme som for delområde 4, idet der dog også er forbud mod dyrkning af majs. Ved eventuelt ophør af dyrkning i omdrift skal området udlægges til vedvarende græs,

hvorefter der gælder samme bestemmelser som for den øvrige del af delområde 1. Det fremgår videre at bestemmelsen er ændret, så det alene fremgår, at delområde 2 har natur som formål og skal fastholdes i den tilstand, men den øvrige del af reguleringen af delområde 2 er udgået. For så vidt angår delområdet 3 har fredningsnævnet ændret bestemmelsen, så det ikke fremgår, at skoven kan drives som græsningsskov.

For så vidt angår § 7 om parkeringspladser, har fredningsnævnet vedtaget, at arealerne, der er markeret med "P" på fredningskortet udlagte parkeringspladser ikke kan udlægges til andet end parkeringspladser.

Fredningsnævnet har bestemt, at fredningsbestemmelsernes § 9 [i fredningsforslaget angivet som § 10] om mål for natur- og landskabspleje skal ændres, så det fremgår, at træer og krat skal være ujævnt fordelt i delområde 1, navnlig af hensyn til dyrelivet

8. Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling og afgørelse

8.1 Sagens behandling

I sagens behandling har Miljø- og Fødevareklagenævnets medlemmer deltaget: Thomas Steensen (formand), fhv. landsdommer Eva Staal og landsdommer Olaf Tingleff, samt de læge medlemmer Lene Hansen, Else Marie Larsen, Maria Temponeras og Jens Vibjerg.

Miljø- og Fødevareklagenævnet besigtigede den 27. september 2022 fredningsområdet og afholdt samtidig offentligt møde om sagen.

Sagsrejsere redegjorde under besigtigelsen for forslag om fredning af et sammenhængende græsningsskabskab på bakkerne ved Tømmerup.

Der var under mødet indlæg om, hvorvidt der er behov for at frede området og om den eksisterende beskyttelse af området gennem naturbeskyttelseslovens § 3.

De for fredningsnævnet fremførte argumenter for og imod fredningen blev i alt væsentlighed gentaget, og der var blandt andet indlæg om tilgroning, de aktuelle og potentielle muligheder for pleje af området samt om fredningens regulering af offentlighedens adgang.

Under besigtigelsen blev det drøftet, om stiforløbet henover toppen af Klokkerhøj bør sikres med fredningen, og at stien har været afspærret med kæder ved indgangen fra både nord og syd. Ejendommens ejer (lb.nr.7) var ikke interesseret i at opretholde stiforløbet grundet problemer med løse hunde og generende færdsel. Danmarks Naturfredningsforening og flere fremmødte udtrykte støtte til at opretholde stiforløbet af hensyn til at sikre offentlighedens adgang til området og udsigtspunktet på toppen af Klokkerhøj.

Ejeren af matr.nr. 8b Ubberup, Kalundborg Jorder (lb.nr. 7) bemærkede, at fredningen vil hindre udvidelse af bebyggelsen på hans ejendom, Tingager, og at ny bebyggelse nord for den eksisterende bebyggelse ikke vil påvirke indsynet til fredningsområdet fra Holbækvej. Forespurgt oplyste han, at han ønskede særbestemmelsen i § 6 om matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder udtaget, således at arealerne bliver reguleret på samme måde som de øvrige arealer i delområde 1.

Ejeren af matr.nr. 38y Ubberup, Kalundborg Jorder (lb.nr. 8) oplyste, at der tidligere har været dyrket korn på matriklen, men at det er mindst 10 år siden, at dyrkningen ophørte, og at arealet har været anvendt til opbevaring af maskiner, hvorfor arealet har indgået i driften af ejendommen. Han ønskede derfor matriklen udtaget af fredningen, eller at matriklen afstås til det offentlige.

8.2 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger

Det følger af naturbeskyttelseslovens § 42, at Miljø- og Fødevareklagenævnet skal efterprøve fredningsnævnets afgørelse efter § 40, stk. 1, i dens helhed, når den samlede erstatning og godtgørelse overstiger 500.000 kr.

Endvidere følger det af naturbeskyttelseslovens § 44, stk. 1, at Miljø- og Fødevareklagenævnet kan ændre fredningsnævnets afgørelse, herunder fredningens geografiske udstrækning, fredningsbestemmelserne og erstatningen. Dette gælder, uanset hvem der har rejst fredningssagen eller påklaget fredningsnævnets afgørelse, og uanset fredningsforslaget og de forslag og krav, der er fremført for fredningsnævnet og Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 1, kan der gennemføres fredning af landarealer til varetagelse af de formål, der er nævnt i naturbeskyttelseslovens formålsbestemmelse i § 1:

”§ 1. Loven skal medvirke til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet.

Stk. 2. Loven tilsigter særligt

- 1) at beskytte naturen med dens bestand af vilde dyr og planter samt deres levesteder og de landskabelige, kulturhistoriske, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier,
- 2) at forbedre, genoprette eller tilvejebringe områder, der er af betydning for vilde dyr og planter og for landskabelige og kulturhistoriske interesser, og
- 3) at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet.”

Efter naturbeskyttelseslovens § 38 skal en fredning indeholde en bestemmelse om formålet med fredningen. Ifølge § 38, stk. 3, kan en fredning gå ud på bevaring af den nuværende tilstand eller tilvejebringelse af en bestemt tilstand, der herefter skal bevares, og den kan regulere offentlighedens færdsel i området. Af § 38, stk. 4 fremgår, at en fredning kan indeholde de bestemmelser, herunder de påbud og forbud vedrørende arealernes anvendelse, der skønnes nødvendige, for at fredningsformålet kan opnås.

8.2.1 Fredningens gennemførelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder efter en afvejning af de hensyn, der fremgår af formålsbestemmelsen i naturbeskyttelseslovens § 1, at området er fredningsværdigt og skal fredes. Nævnet har lagt vægt på, at området rummer væsentlige naturmæssige og landskabelige værdier, som afspejles i fredningens formålsbestemmelse. Nævnet har desuden vurderet, at fredningsområdet er truet af tilgroning, og at fredningens formål vil kunne opnås gennem den pleje af området, som fredningen muliggør. Herudover har nævnet vurderet, at fredningen bør gennemføres for at sikre og forbedre offentlighedens adgang til området. Nævnet tilslutter sig således i det hele fredningsnævnets begrundelse for at frede.

8.2.2 Fredningens afgrænsning

Miljø- og Fødevareklagenævnet tiltræder fredningsnævnets afgrænsning af fredningen, dog med den ændring at fredningsgrænsen omkring bebyggelsen på matr.nr. 8b Ubberup, Kalundborg Jorder flyttes mod nord til skellet mod det øst-vestgående stiforløb. Nævnet har i vurderingen lagt vægt på hensynet til lodsejers muligheder til eventuelt at udnytte ejendommen til udvidelse af driftsbygninger og lignende. Nævnet har desuden lagt vægt på, at der er tale om et mindre areal, som ligger lige op ad ejendommens bebyggelse, og at eventuel bebyggelse på arealet ikke skønnes at ville påvirke indsynet til fredningsområdet fra Holbækvej.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har vurderet, at matr.nr. 38y Ubberup, Kalundborg Jorder skal fastholdes i fredningen, da ejendommen indgår som en naturlig afslutning af det kuperede terræn omkring Keldbjerg. Nævnet finder ikke grundlag for, at ejendommen skal afstås til det offentlige.

8.2.3 Fredningens indhold

§ 6 Drift af arealer

Miljø- og Fødevareklagenævnet har vedtaget at ændre fredningsbestemmelsernes § 6, således, at særbestemmelsen om driften af matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder udgår. Anvendelsen af arealerne reguleres herefter på samme måde som de øvrige arealer i delområde 1.

Stiforløb

Miljø- og Fødevareklagenævnet har besluttet, at fastholde stiforløbet henover toppen af Klokkerhøj på matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder. Nævnet har i vurderingen lagt vægt på, at en del af fredningens for-

mål er at sikre og forbedre offentlighedens adgangsmuligheder til naturen og udsigtspunkterne i fredningsområdet, og at Kløkkerhøj er et centralt udsigtspunkt i fredningen. Nævnet bemærker desuden, at Kalundborg Kommune som tilsynsmyndighed skal påse overholdelsen af naturbeskyttelseslovens regler om offentlig adgang.

8.3 Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevarerklagenævnet stadfæster Fredningsnævnet for Vestsjællands afgørelse af 12. december 2018 om at gennemføre en fredning af et sammenhængende græsningslandskab på bakkerne ved Tømmerup i Kalundborg Kommune med følgende ændringer:

- En del af matr.nr. 8b Ubberup, Kalundborg Jorder udgår af fredningen som det fremgår af det vedlagte fredningskort.
- Fredningsbestemmelsernes § 6 ændres, således at særbestemmelsen om matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder udgår.

Fredningen omfatter herefter følgende ejendomme, der er afgrænset som vist på det medfølgende fredningskort (kortbilag 1), om som helt eller delvist omfatter følgende matrikelnumre:

2a, 8a, 8g, 9e, 30a, 30b, 30c, 30f og 54, alle Tømmerup, Kalundborg Jorder.

8a, 8b, 8e, 38b, 38h, 38i, 38q og 38y alle Ubberup, Kalundborg Jorder.

Fredningen gennemføres med følgende bestemmelser, som herefter gælder:

§ 1 Fredningens formål

Formålet med fredningen er

- at bevare og forbedre de naturmæssige og landskabelige kvaliteter i fredningsområdet samt at sikre området som et større sammenhængende græsningslandskab
- at bevare og fremme den biologiske mangfoldighed i området, herunder give mulighed for en målrettet pleje af områdets forskellige naturtyper med henblik på at fremme karakteristiske, sårbare og sjældne arter
- at sikre og forbedre områdets landskabelige værdier, herunder at sikre at landskabet fremtræder som et åbent landskab med synlige fladbakker og et vedvarende udsyn fra disse bakkers udsigtspunkter
- at sikre og forbedre offentlighedens adgangsmuligheder til naturen og værdifulde udsigter i fredningsområdet, samt sikre at områdets værdier formidles bl.a. via skiltning.

§ 2 Fredningsområdet

Fredningsområdet afgrænses som vist på kortbilag 1.

§ 3 Bevaring af området

Det fredede område skal bevares i sin nuværende tilstand. Der må således ikke foretages ændringer af eksisterende beplantninger, foretages terrænændringer eller opføres yderligere bebyggelse, medmindre det er påbudt eller tilladt i de efterfølgende bestemmelser eller er tilladt i en plejeplan udarbejdet efter § 8.

§ 4 Bebyggelse og anlæg

Stk. 1. Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagt-hytter og lignende. Undtaget herfor er det offentlige grønne areal, delområde 5 (del af matr.nr. 2a Tømmerup, Kalundborg Jorder), hvor pleje-myndigheden kan tillade opsætning af telte og boder i kortere tid. Bygninger, som er nødvendige for landbrugsdriften, kan opføres i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter forudgående godkendelse af fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering.

Stk. 2. Fredningsnævnet kan desuden meddele dispensation til opsætning af primitive læskure til græssende husdyr. Skure, der igennem en længere årrække ikke anvendes, skal fjernes fra området.

Stk. 3. Der må ikke etableres anlæg og konstruktioner af nogen art, herunder oplags- og lossepladser, vindmøller, bomme, sportsanlæg, ridebaner, landingsbaner eller lignende. Der må ikke føres luftledninger over arealerne, og der må ikke etableres belysning langs stier og veje.

Stk. 4. Det skal dog være tilladt for ejeren af matr.nr. 8a Ubberup, Kalundborg Jorder på vejen mellem Ubberup Bygade og Tingager at opsætte en bom for at hindre motorkøretøjer i at passere, ligesom der kan opsættes et skilt med oplysning om, at adgang med motordrevet køretøj ikke er tilladt.

Stk. 5. Campering og teltslagning samt opmagasinerings af maskiner, redskaber m.m. uden for have- og gårdspladsarealer er ikke tilladt.

Stk. 6. Der kan opsættes sædvanlige fåre- og kreaturhegn (trådhegn), hegnspæle skal holdes i jordfarver. I skæringspunkterne mellem sti og hegn skal der etableres klaplåger, led, stenter eller lignende, der muliggør offentlig adgang.

Stk. 7. Den nuværende anvendelse af delområde 5 kan fortsætte. Ved eventuelt ophør skal arealet fortsat anvendes som bynært aktivitetsområde efter kommunens bestemmelse og med fredningsnævnets godkendelse.

§ 5 Terrænændringer, deponering mv.

Stk. 1. Der må ikke foretages terrænændringer. Der må ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, planering, afgravning eller henkastning af affald.

Stk. 2. Fredningen er ikke til hinder for mindre terrænreguleringer i forbindelse med etablering af nye stier, jf. fredningskortet.

Stk. 3. Uanset pkt. 1 kan der efter forudgående tilladelse fra fredningsnævnet gennemføres naturgenopretning.

§ 6 Drift af arealer

Området inddeles i delområderne 1, 2, 3, 4 og 5, jf. kortbilag 2.

Delområde 1 – tørt græsningsområde

Arealet fastholdes som lysåbent areal med naturformål. Der er forbud imod omlægning, tilplantning, udsåning, dræning, kalkning, jordbehandling, gødsning og brug af sprøjtemidler.

Eventuel tilskudsfodring må alene ske i randen af området grænsende op til delområde 4.

Delområde 2 – vådområde

Arealet har natur som formål og skal fastholdes i denne tilstand. Det bemærkes, at arealet for langt størstepartens vedkommende består af henholdsvis sø, mose og eng, der allerede er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3. I øvrigt henvises til § 10, stk. 3.

Delområde 3 – skovområde

Skovdriften skal drives ekstensiv. Skoven kan drives i plukhugst, græsningskov eller henligge som urørt skov. Ved evt. foryngelse skal der anvendes hjemmehørende løvtræarter. Udgåede træer og stubbe må ikke fjernes fra arealet.

Delområde 4 - landbrugsområde

Landbrugsdriften kan foregå som hidtil, dog må der ikke etableres ny beplantning med træer, buske, læhegn eller etableres flerårige udsigths-hæmmende afgrøder som eksempelvis juletræer, pyntegrønt og energipil.

Delområde 5 – det offentlige grønne areal

Se under § 4.

§ 7 Offentlighedens adgang, stier og parkeringsplads mv.

Stk. 1. Offentligheden har ret til at færdes og opholde sig i fredningsområdet efter naturbeskyttelseslovens almindelige adgangsregler. Offentligt ejede arealer skal ved etablering af stenter, klaplåger eller lignende holdes åbne og tilgængelige for offentligheden, selv om arealerne hegnes af hensyn til græssende dyr. Plejemyndigheden kan af hensyn til bevarelsen af

plante- og dyrelivet fastsætte regler, der begrænser offentlighedens ret til færdsel i området.

Stk. 2. Eksisterende veje og stier, jf. fredningskortet, må ikke nedlægges og skal holdes åbne for offentlighedens færdsel, jf. dog § 4, stk. 4.

Stk. 3. Plejemyndigheden skal senest 2 år efter fredningens gennemførelse anlægge nye stier med et forløb omtrentligt som angivet på fredningskortet. Den nøjagtige linjeføring fastlægges af plejemyndigheden i samarbejde med lodsejeren. Stierne skal anlægges som trampestier, som er egnede til færdsel til fods. Arealerne, markeret med et "P" på fredningskortet, udlægges til parkeringspladser med hver et areal på ca. 10 x 15 m. Arealerne kan ikke udlægges til andet end parkeringspladser. På parkeringspladsen på matr.nr. 8a kan kommunen opsætte et mindre skilt, der viser, hvorledes man kommer til toppen af Bavnetop.

Stk. 4. Plejemyndigheden sikrer, at stier, som fremgår af fredningskortet, holdes åbne ved slåning af sporet mindst en gang årligt, samt at disse er afmærket i terrænet og dermed synlige for offentligheden. Vedligeholdelse af spang, stenter, klaplåger mv. udføres af plejemyndigheden.

Stk. 5. Plejemyndigheden skal bl.a. ved skiltning informere om områdets fredningsværdier. Herudover kan plejemyndigheden opsætte primitive publikumsfaciliteter, f.eks. borde, bænke, skraldespande mv. Den nærmere placering fastlægges i en plejeplan. Det rekreative anlæg (shelters) på matr.nr. 31b Tømmerup, Kalundborg Jorder kan udbygges med fredningsnævnets godkendelse, ligesom der her kan tillades opsætning af telte i kortere tid.

§ 8 Plejemyndighed, plejeplaner og naturgenopretning

Stk. 1. Plejemyndigheden, for tiden Kalundborg Kommune, kan gennemføre pleje i henhold til bekendtgørelse nr. 924 af 27. juni 2016 eller senere ændringer af denne bekendtgørelse.

Stk. 2. Plejeplanen skal indeholde en beskrivelse af den naturtilstand, der ønskes opretholdt eller genskabt, og en beskrivelse af de foranstaltninger, der sigter mod opnåelse af fredningens formål.

Stk. 3. Den første plejeplan bør foreligge senest 2 år efter fredningens gennemførelse. Herefter bør den fornyes efter 5 år, og herefter hvert 10. år.

Stk. 4. Pleje af privatejede arealer skal ske uden udgift for den enkelte ejer og med ejerens samtykke, eller i mangel heraf, med fredningsnævnets godkendelse. Ejeren har ret til selv at udføre plejen inden for en af plejemyndigheden fastsat frist. Ved trærydning tilfalder det fældede træ ejeren, såfremt denne fjerner det inden en af plejemyndigheden fastsat

frist, og ellers tilfalder træet plejemyndigheden. Ejeren kan ikke stille krav om opskæring, sammenkørsel eller kørsel til fast vej.

Stk. 5. Fredningen er ikke til hinder for, at der med fredningsnævnets godkendelse kan foretages naturgenopretning, der forbedrer naturtilstanden i fredningsområdet. Dette skal dog ske efter en samlet plejeplan, der fremmer fredningens formål, jf. §§ 1 og 9.

§ 9 Mål for natur- og landskabspleje

Stk. 1. Pleje kan gennemføres med henblik på at udmønte fredningens formål, jf. § 1.

Stk. 2. Pleje af overdrev, enge, søer og moser skal have til hensigt at bevare og fremme plantesamfund med arter, der er karakteristiske for naturtyperne, samt i videst muligt omfang fremme et rigt og varieret dyreliv. Plejen skal i særlig grad sigte på bevaring af sårbare og sjældne arter af planter. Således skal der for delområde 1 og 2 bl.a. fastsættes, hvilke virkemidler, der tænkes anvendt med henblik på at sikre, at områderne holdes lysåbne.

Stk. 3. Arter, der er angivet på Naturstyrelsens sortliste som invasive, bekæmpes overalt inden for fredningsområdet.

Stk. 4. Pleje bør tilstræbe at sikre, at udsigten fra og til de fem bakketoppe (angivet med rød stjerne på kortbilag 1) friholdes for slørende bevoksninger.

Stk. 5. Fredningen er ikke til hinder for naturgenopretningsprojekter eller naturforbedrende initiativer.

Stk. 6

Mål for pleje af delområde 1:

Arealerne fastholdes som lysåbne arealer med naturformål. Arealerne bør ryddes for træer og krat, dog således at der bibeholdes træer og krat, der dækker 5-10% af terrænet. Ikke-hjemmehørende arter som eksempelvis østrigsk fyr og rødgran fjernes fortrinsvis og bør så vidt muligt senest 5 år efter fredningens gennemførelse være ryddet. Den tilbageværende bevoksning af træer og krat skal være ujævnt fordelt, navnlig af hensyn til dyrelivet, og skal fastlægges nærmere i plejeplanen efter drøftelse med lodsejerne.

Stk. 7. Pleje i øvrigt for området tilrettelægges, så den understøtter fredningens formål. Virkemidlerne kan f.eks. være græsning med kvæg eller flerartsdyr, slæt, biologisk eller mekanisk rydning, afbrænding m.m.

Stk. 8. Fortidsmindet på Bavnetop tilstræbes plejet, så det fremstår lysåbent og fastholdes som et kalkoverdrev.

§ 10 Særbestemmelser

Stk. 1. Nåletræshegnet på matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder skal fjernes senest 5 år efter fredningens endelige gennemførelse.

Stk. 2. Mindelunden, beliggende på den sydlige del af matr.nr. 38b, Ubberup, Kalundborg Jorder (markeret med særlig signatur på kortbilag 1), kan bibeholdes på arealet. Ved afdrift skal arealet holdes lysåbent og må ikke genplantes.

Stk. 3. Løvtræsbeplantning beliggende på matr.nr. 30f, Tømmerup, Kalundborg Jorder kan bibeholdes på arealet. Arealet kan afdrives og genplantes med hjemmehørende løvtræsarter.

§ 11 Dispensation

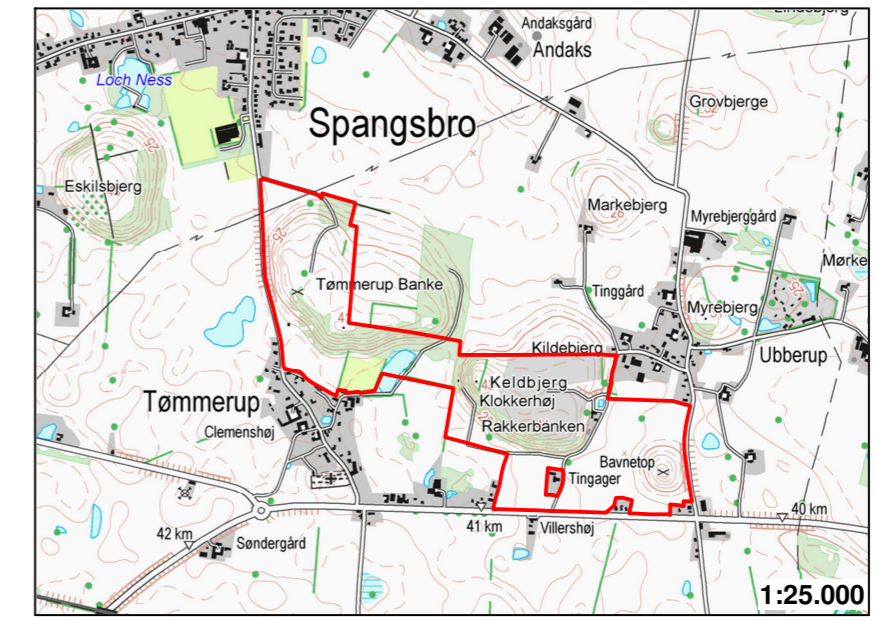
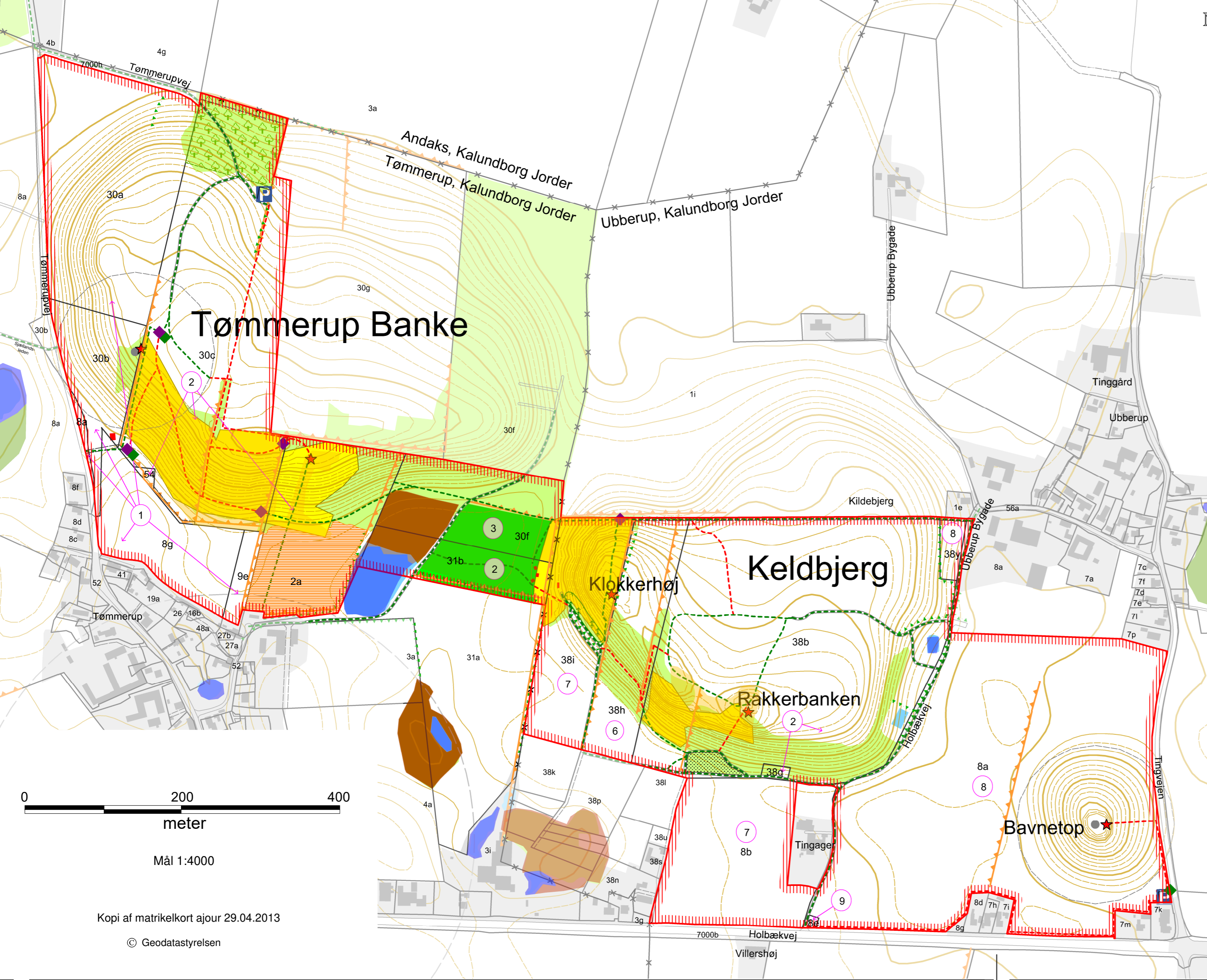
Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

Afgørelsen vil blive offentliggjort på mfkn.naevneneshus.dk. Afgørelsen kundgøres endvidere i Statstidende.

Thomas Steensen
Stedfortrædende formand

Fredningskort for
Græsningslandskab ved Tømmerup

Del af
Tømmerup, Kalundborg Jorder
Ubberup, Kalundborg Jorder
Kalundborg Kommune
Region Sjælland

Udfærdiget af Danmarks Naturfredningsforening

Signaturforklaring

- Fredningsgrænse
- Ejerslavsgrense
- Kirkebeskyttelseslinje
- Beskyttede sten- og jorddige
- Ny sti
- Eksist. sti
- Levende hegn
- Højdekurver
- Nåletræ der skal afdrives
- Beskyttelseslinje omkring fortidsminder
- Fredskov
- Skov
- Bygninger inden for fredningen
- P-plads
- Stente
- Låge/Led
- Fortidsminder
- Udsigtspunkt
- 1 henvisning til areal- og lodsejerliste

Fredningskort til
MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNETS
Fredningsafgørelse af
DECEMBER 2022
19/00501

Ændret den 21.06.2018, ændret den 15.12.2022 Aase
13.05.2015 Ivi

Kopi af matrikelkort ajour 29.04.2013
© Geodatastyrelsen

20. januar 2023
Sagsnr. 19/00501
SKJ

AFGØRELSE FRA MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET

MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET

Toldboden 2
8800 Viborg

AFGØRELSE VEDRØRENDE ERSTATNING i sag om fredning af et sammenhængende græsningslandskab på bakkerne ved Tømmerup i Kalundborg Kommune

Tlf. 72 40 56 00
CVR-nr. 37795526
EAN-nr. 5798000026070
nh@naevneneshus.dk
www.naevneneshus.dk

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter § 44, stk. 1, jf. § 39, jf. § 40.¹

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Fredningsnævnet for Vestsjællands afgørelse af 12. december 2018 om erstatning i anledning af fredning af et sammenhængende græsningslandskab på bakkerne ved Tømmerup i Kalundborg Kommune og har truffet afgørelse om at tilkende følgende erstatninger i anledning af fredningen:

Lb.nr. 1: Annette og Birgitte Jensen	196.268,34 kr.
Lb.nr. 2: Kalundborg Kommune	0 kr.
Lb.nr. 3: Niels Mejnertsen	18.025,02 kr.
Lb.nr. 4: John Grue Werth	Udgået
Lb.nr. 5: Peter Wolfenberg Olsen og Anne Nanna Wolfenberg	Udgået
Lb.nr. 6: Thomas Gammelby Jensen	122.807,58 kr.
Lb.nr. 7: John Appelt Nielsen og Lisbeth Haukohl Jarnved	97.338,24 kr.
Lb.nr. 8: Ole Søren Gammelby	170.253,30 kr.
Lb.nr. 9: TDC A/S	3.800 kr.

Af den samlede erstatning på 608.492,48 kr. samt rente og tillagt godtgørelsesbeløb på 18.000 kr. afholder staten ved Miljøministeriet tre fjerdedele og Kalundborg Kommune en fjerdedel, jf. naturbeskyttelseslovens § 49, stk. 3.

---

¹ Lovbekendtgørelse nr. 1392 af 4. oktober 2022 om naturbeskyttelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om erstatning i anledning af fredningen kan efter naturbeskyttelseslovens § 45 påklages til Taksationskommissionen af de, der har påklaget fredningsnævnets afgørelse af erstatningsspørgsmålet til nævnet, eller for hvis vedkommende nævnet har skærpet fredningsbestemmelserne eller nedsat erstatningen. Afgørelsen kan endvidere påklages af Kalundborg Kommune og af Miljøministeren.

Klagefristen er fire uger fra den dag, Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er meddelt den klageberettigede, jf. naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 1. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag. Klage skal indgives til Miljø- og Fødevareklagenævnet, e-mail: mfkn@naevneneshus.dk, der videresender klagen til Taksationskommissionen, jf. § 45, stk. 4.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om godtgørelse kan ikke påklages, jf. naturbeskyttelseslovens § 47.

Afgørelsen er truffet af nævnet, jf. § 1 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet,² der har behandlet sagen i den læge afdeling, jf. lovens § 3, stk. 1, nr. 10.

---

² Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet, som ændret ved lov nr. 900 af 21. juni 2022 om ændring af museumsloven, lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet og forskellige andre love.

1. Indledning

Fredningsnævnet for Vestsjælland har den 12. december 2018 truffet afgørelse om erstatning og godtgørelse i anledning af fredning af et sammenhængende græsningslandskab på bakkerne ved Tømmerup i Kalundborg Kommune med et samlet beløb på 588.396,50 kr.

Sagen er på grund af erstatningens størrelse forelagt for Miljø- og Fødevarerklagenævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 42. Fredningsnævnets afgørelse om erstatning er endvidere påklaget til Miljø- og Fødevarerklagenævnet af to lodsejere (lb.nr. 7 og 8), jf. naturbeskyttelseslovens § 43.

2. Fredningsnævnet for Vestsjællands afgørelse

Fredningsnævnet for Vestsjælland har i afgørelsen henvist til, at det fremgår af naturbeskyttelseslovens § 40, stk. 1, at fredningsnævnets behandling af en fredningssag afsluttes med, at nævnet træffer afgørelse om, hvorvidt fredningen skal gennemføres samt afgør erstatningsspørgsmålet m.v., jf. lovens § 39.

Af naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1 fremgår det, at fredningsnævnet fastsætter erstatning til ejere, brugere og andre indehavere af rettigheder over de fredede ejendomme for det tab, som fredningen påfører dem. Der tilkendes ikke erstatning for fredning af offentligt ejede arealer, medmindre den fredede ejendom er erhvervet med henblik på midlertidig besiddelse. Det fremgår videre af lovens § 39, stk. 4, at erstatningsbeløb forrentes fra datoen for fredningsnævnets afgørelse, og indtil erstatningen udbetales, med en årlig rente, der svarer til diskontoen. Under særlige omstændigheder kan fredningsnævnet fastsætte et andet begyndelsestidspunkt for forrentningen.

Det fremgår af afgørelsen, at fredningsnævnet har fastsat erstatningerne i overensstemmelse med fast praksis med udgangspunkt i takster, der kan reduceres eller bortfalde, bl.a. hvis arealet i forvejen er omfattet af naturbeskyttelseslovens generelle reguleringer.

Fredningsnævnet har fastsat følgende erstatningstakster:

- Grunderstatning: 3.600 kr. pr. ha, dog minimum 3.600 kr.
- Beplantningsforbud: 6.000 kr. pr. ha, dog 7.400 kr. pr. ha, hvor dette også gælder majs.
- Der ydes ikke grunderstatning for arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, for fredskovsarealer og for fortidsminder omfattet af museumslovens § 29 e-f.
- Der ydes halv grunderstatning for arealer med beskyttelseslinjer ved fortidsminder.
- Eksisterende stier: 15 kr. pr. m.
- Nye stier: 60 kr. pr. m.
- For dyrkbar jord i delområde 1, der skal overgå til lysåben natur ydes 60.000 kr. pr. ha.

- For skrånende arealer i delområde 1 med forbud mod omlægning, sprøjtning, gødskning, m.v. ydes 30.000 kr. pr. ha.
- For skræntareal med løvtræsbevoksning, der kan bibeholdes og gentilplantes med hjemmehørende løvtræsarter i delområde 1, tilkendes 5.000 kr. pr. ha.
- For lavtliggende, bevoksede arealer uden registrerede naturtyper efter naturbeskyttelseslovens § 3 i delområde 2, som skal fastholdes til naturformål, ydes 10.000 kr. pr. ha.
- For areal til parkeringsplads ydes 20 kr. pr. m².
- Der tilkendes ikke erstatning for offentligt ejede arealer.

På den baggrund har fredningsnævnet tilkendt følgende erstatninger:

Lb.nr. 1: Annette og Birgitte Jensen	180.762 kr.
Lb.nr. 2: Kalundborg Kommune	0 kr.
Lb.nr. 3: Niels Mejnertsen	13.910 kr.
Lb.nr. 4: John Grue Werth	Udgået
Lb.nr. 5: Peter Wolfenberg Olsen og Anne Nanna Wolfenberg	Udgået
Lb.nr. 6: Thomas Gammelby Jensen	121.480 kr.
Lb.nr. 7: John Appelt Nielsen og Lisbeth Haukohl Jarnved	65.628 kr.
Lb.nr. 8: Ole Søren Gammelby	196.454 kr.
Lb.nr. 9: TDC A/S	3.600 kr.

Fredningsnævnet har samtidig tilkendt godtgørelse for sagkyndig bistand under fredningsnævnets behandling af sagen på i alt 44.062,50 kr.

Vedrørende udredningen af den tilkendte erstatning og godtgørelse fremgår det af fredningsnævnets afgørelse, at denne udredes af Miljø- og Fødevareministeriet med tre fjerdedele og af Kalundborg Kommune med en fjerdedel.

Det fremgår af fredningsnævnets afgørelse, at lb.nr. 7's ejendom pr. 15. september 2018 er solgt, og at de nye ejere den 6. november 2018 har meddelt fredningsnævnet, at de tager forbehold for at fremsætte et erstatningskrav, der modsvarer den begrænsning, fredningen pålægger deres ejendom.

Advokat Jacob Engell Weber har over for fredningsnævnet på vegne af lodsejeren med lb.nr. 8 fremsat krav om en samlet erstatning på 357.783 kr., herunder 62.500 kr. inklusiv moms i rådgiverudgifter til advokat. Det er gjort gældende, at lodsejeren i særdeleshed bliver ramt af fredningen, som sætter store begrænsninger på brugen af ejendommen, herunder for den del, der ligger uden for fredningen. Det fremgår af afgørelsen, at fredningsnævnet ikke finder grundlag for at tilkende et højere beløb i erstatning, og at der i øvrigt ikke er grundlag for at tilkende erstatning for den del af ejendommen, der ligger uden for fredningen.

3. Klager og bemærkninger hertil

Lb.nr. 7, John Nielsen, der er repræsenteret ved advokat, har anført, at den tilkendte erstatning størrelsesmæssigt ikke står i et rimeligt forhold til den ændrede anvendelse af området, som fredningen vil medføre.

Klager har anført, at erstatningen på 11.000 kr. pr. ha (grunderstatning på 3.600 kr. plus tillægstakst på 7.400 kr.) for omdriftsarealerne på matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder med beplantningsforbud er væsentligt lavere end de erstatninger, der er udbetalt for tilsvarende arealer på de omkringliggende ejendomme. Klager har henvist til naboejendommen, matr.nr. 38h Ubberup, Kalundborg Jorder (lb.nr. 6), hvor der er tilkendt 60.000 kr. pr. ha i erstatning for omlægning fra almindelig landbrugsjord til naturformål.

Ifølge klager bør klagers samlede erstatning fordobles, da fredningen vil være dominerende for ejendommen. Det er desuden klagers opfattelse, at der bør ydes en betydelig erstatning for forbuddet mod bebyggelse, som vil forringe ejendommens værdi. Klager har i den forbindelse bemærket, at det må forventes, at der ikke kan dispenseres til nogen former for anlæg, når selv udsigtshæmmende beplantning ikke kan tillades. Ifølge klager kan den manglende erstatning ikke begrundes med, at ejendommens bebyggelse holdes uden for fredningen, da størstedelen af ejendommens arealer vil blive omfattet af fredningen.

Klager har på den baggrund krævet 98.000 kr. pr. ha for arealerne på matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder, svarende til en erstatning på 93.100 kr. og 120.000 kr. pr. ha for arealerne på matr.nr. 8b Ubberup, Kalundborg Jorder, svarende til en erstatning på 387.600 kr. Klager har desuden krævet 500.000 kr. i erstatning for værdiforringelse af ejendommen.

Miljøstyrelsen har i sine bemærkninger til klagen anført, at fredningsnævnet efter dialog med lodsejer har indsat en særbestemmelse i fredningsbestemmelsernes § 6 vedrørende den dyrkede del af matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder, der gør, at landbrugsdriften kan fortsætte som hidtil dog med forbud mod dyrkning af majs og tilplantning. Det er samtidig bestemt, at hvis arealerne tages ud af omdrift, skal de overgå til vedvarende græs. Styrelsen har anført, at bestemmelsen ikke rummer nogen begrænsninger ud over forbuddet mod dyrkning af majs og tilplantning, og at den udmålte erstatning er korrekt.

Det er desuden Miljøstyrelsens vurdering, at de udmålte erstatninger er sket efter sædvanlig praksis, og at det i klagen anførte ikke giver anledning til at ændre denne opfattelse.

Miljøstyrelsen har herudover bemærket, at de i klagen fremsatte erstatningskrav bør afvises, og at ejendommen i sin helhed er erhvervet for 1.150.000 kr. tre måneder før fredningsnævnets afgørelse.

Kalundborg Kommune har i sine bemærkninger anført, at der ikke er overensstemmelse mellem den fastsatte erstatning og fredningsbestemmelsernes § 6 for så vidt angår de 0,95 ha dyrket areal på matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder. Ifølge kommunen er den fastsatte erstatning tildelt på baggrund af forbuddet mod dyrkning af flerårige, udsigtshæmmende afgrøder og majs i fredningsbestemmelsernes § 6, hvorimod der ikke tages højde for kravet om, at arealet skal overgå til tørt græsningsområde i tilfælde af ophør af dyrkning. Det er kommunens opfattelse, at lodsejer på denne måde selv kommer til at stå med omkostningerne for at opfylde fredningens endelige mål om, at arealerne skal fremstå som sammenhængende græsningsarealer. Klager har derfor ikke noget incitament for at opgive dyrkningen, og fredningens endemål har de dårligst mulige forudsætninger for at blive opnået.

Kalundborg Kommune finder derfor, at erstatningen bør lægges på niveauet for dyrkbare arealer, der skal overgå til naturformål, og at der bør fastsættes en frist for, hvornår overgangen til delområde 1 skal være gennemført. Som alternativ har kommunen foreslået, at bestemmelsen om den fortsatte omdrift helt udelades, og at arealerne skal indgå i delområde 1 umiddelbart efter fredningens ikrafttræden, som det f.eks. er tilfældet med dyrkede arealer på nabomatriklen, matr.nr. 38h.

Lb.nr.8, Ole Søren Gammelby, der er repræsenteret ved advokat, har i sin klage henvist til de over for fredningsnævnet fremsatte erstatningskrav.

Det fremgår af klagen, at de af fredningsnævnet anvendte erstatningstakster enten er for lave eller benyttes forkert. Klager har i den forbindelse anført, at de anvendte takster burde være mindst dobbelt så høje, idet fredningen medfører, at mulighederne for udvidelse af klagers produktion gøres umulig, hvilket vil ændre ejendommens karakter, særligt når fredningen fastsætter begrænsninger i den produktion, der må foretages på ejendommen.

Det er desuden klagers opfattelse, at på de ejendomme, der kun bliver delvist fredet, vil arealerne uden for fredningen også blive berørt af fredningen. For den del af matr.nr. 8a Ubberup, Kalundborg Jorder, der ligger uden for fredningen, har klager fremsat krav om udbetaling af 14.000 kr. pr. ha, da fredningen vil virke dominerende for ejendommen og vil vanskeliggøre udvidelse af produktionen på ejendommen.

Klager har anført, at matr.nr. 38y Ubberup, Kalundborg Jorder bør eksproprieres, idet arealet med fredningen ikke længere kan benyttes til noget og derfor bliver værdiløst. Klager har på den baggrund fremsat krav om betaling af 180.000 kr. pr. ha for arealerne, svarende til en erstatning på 37.056 kr.

Klager har videre anført, at fortidsmindet på matr.nr. 8a Ubberup, Kalundborg Jorder ikke har et areal på 0,19 ha som anført af fredningsnæv-

net, men på 0,0706 ha, og at erstatningen inden for beskyttelseslinjen til fortidsmindet ikke bør nedsættes, da almindelig landbrugsdrift har været mulig på disse arealer.

Vedrørende parkeringspladsen på matr.nr. 8a Ubberup, Kalundborg Jorder har klager anført, at stien fra parkeringspladsen langs Tingvej og stien fra parkeringspladsen langs Holbækvej til Tingager måler i alt 754 m. Det er videre anført, at for at sikre at stien er tilstrækkelig bred, vil den skulle anlægges med en bredde på to meter, og da elhegnet på ejendommen vil skulle flyttes 1 m væk fra stien, bør udbetales erstatning for i alt 2.262 m² til en takst på 180.000 kr. pr. ha, svarende til 44.316 kr.

For så vidt angår stien fra Tingvej til toppen af Bavnetop, har klager anført, at den fastsatte takst på 60 kr. pr. m bør fordobles, da arealet ikke kan dyrkes. Klager har på den baggrund fremsat krav om 9.600 kr. i erstatning for de 80 m sti.

Miljøstyrelsen har i sine bemærkninger til klagen anført, at fredningsnævnet efter dialog med lodsejer har flyttet fredningsgrænsen på matr.nr. 8a Ubberup, Kalundborg Jorder væsentligt længere mod syd end den foreslåede fredningsgrænse i fredningsforslaget for at imødekomme lods ejers ønske om at kunne opføre yderligere driftsbygninger i tilknytning til de eksisterende driftsbygninger. Det er på den baggrund og efter ejendommens karakter, størrelse og beliggenhed styrelsens opfattelse, at der ikke er holdepunkter for klagers synspunkt om, at udvidelse af produktionen på ejendommen umuliggøres med fredningen.

For så vidt angår matr.nr. 38y Ubberup, Kalundborg Jorder har Miljøstyrelsen bemærket, at det af klager anførte ikke kan begrunde en ændring af den tilkendte erstatning, idet ejendommen består af et skrånende areal, der frem til 2017 fremstår udyrket på luftfotos. Af luftfotos fra 2018 og 2019 fremgår det, at der er påbegyndt opdyrkning af arealet i strid med fredningsbestemmelserne. Såfremt arealet er dyrkbart, er styrelsen ikke afvisende for, at erstatningen for arealet bør være taksten for dyrkbar jord i delområde 1 på 60.000 kr. pr. ha.

Miljøstyrelsen har bemærket, at ca. 0,26 ha omkring Bavnetop udlægges som en del af delområde 1, hvoraf gravhøjen udgør ca. 0,11 ha. Ifølge Miljøstyrelsen er der i fredningsnævnets erstatningsudmåling fejl, idet der for de 0,15 ha, der ikke er en del af gravhøjen, ikke er udmålt erstatning efter taksten for overgang fra dyrkbar jord til lysåbent naturareal. Det fremgår videre af bemærkningerne, at en del af de 0,15 ha består af den generelle, lovbundne, dyrkningsfri bræmme på 2 m omkring fortidsmindet, men at bestemmelsen vedrørende delområde 1 på enkelte punkter er mere vidtgående end de generelle bestemmelser i lovgivning, hvorfor styrelsen ikke har indvendinger imod, at der sker en korrektion af erstatningen for dette areal.

Ifølge Miljøstyrelsen er der herudover ikke grundlag for at ændre i den tilkendte erstatning.

Kalundborg Kommune har i sine bemærkninger til klagen anført, at hverken fredningsnævnets opmåling på 0,19 ha eller klagers opmåling på 706 m² er korrekte. Ifølge kommunens opmålinger har Bavnetop, målt ved højfoden, et areal på ca. 1.094 m². Hvis der måles ved skellet mellem det faktisk dyrkede areal og det permanente 4-7 m brede græsareal langs højfoden, som overstiger den lovpligtige dyrkningsfri bræmme på 2 m omkring et fredet fortidsminde, udgør højens areal derimod ca. 1.750 m². Kommunen har anført, at det bør overvejes, om det skal komme lodsejer til skade, at han har ”overopfyldt” sin forpligtelse efter museumsloven med hensyn til den dyrkningsfrie bræmme omkring fortidsmindet. Efter kommunens opfattelse bør arealet med fortidsminde, som der ikke skal ydes erstatning for, fastsættes til 1.094 m², hvilket giver et tilsvarende forøget areal inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen, hvor der efter praksis kun ydes halv grundtakst.

4. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse

I sagens behandling har Miljø- og Fødevareklagenævnets medlemmer deltaget: Thomas Steensen (formand), fhv. landsdommer Eva Staal og landsdommer Olaf Tingleff, og de læge medlemmer Lene Hansen, Else Marie Larsen, Maria Temponeras og Jens Vibjerg.

4.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger

Efter naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1, fastsættes der erstatning til ejere af rettigheder over en fredet ejendom for det tab, som fredningen påfører dem.

4.2 Grundtakst og erstatning for offentligt ejede arealer

Efter naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1, fastsættes der erstatning til ejere af rettigheder over en fredet ejendom for det tab, som fredningen påfører dem.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har vedtaget at anvende grundtaksten for 2018 på 3.800 kr. pr. ha. Grundtaksten reguleres årligt på baggrund af udviklingen i forbrugerprisindekset og prisudviklingen på landbrugsejendomme. Grundtaksten for 2018 er anvendt, idet den følger tidspunktet for fredningsnævnets afgørelse.

Der tilkendes i overensstemmelse med fast praksis ikke grunderstatning og mindsterstatning for arealer, som efter lovgivningen allerede er omfattet af erstatningsfri regulering. Der tilkendes således ikke erstatning for arealer omfattet af forbuddet mod tilstandsændringer efter naturbeskyttelseslovens § 3. Ligeledes er det praksis, at der ikke tilkendes erstatning for arealer omfattet af forbudsbestemmelserne om sten- og jorddiger i museumslovens § 29 a og om fortidsminder i museumslovens § 29 e.

For arealer omfattet af bestemmelser i naturbeskyttelseslovens § 18 tilkendes der efter praksis alene halv grundtakst, hvis de pågældende arealer ikke tillige er omfattet af de øvrige nævnte bestemmelser.

For skrånende arealer, herunder vedvarende græsarealer, i delområde 1 med forbud mod omlægning, sprøjtning, gødsning m.v. tilkendes 30.000 kr. pr. ha.

For dyrkbar jord i delområde 1, der skal overgå til lysåbent natur, tilkendes 60.000 kr. pr. ha.

For lavtliggende, bevokset areal uden registrering af beskyttet natur efter naturbeskyttelseslovens § 3-status i delområde 2, som skal fastholdes til naturformål, tilkendes 10.000 kr. pr. ha.

For skræntarealer med løvtræsbevoksning, der kan bibeholdes og gentilplantes med hjemmehørende løvtræsarter i delområde 1, tilkendes 5.000 kr. pr. ha.

For arealer der i henhold til fredningsbestemmelsernes § 7 skal anvendes til parkering tilkendes 20 kr. pr. m².

Det følger af naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1, 3. pkt., at der ikke tilkendes erstatning for offentligt ejede arealer.

4.3 Tillægstakster og -erstatninger

I overensstemmelse med fast praksis har Miljø- og Fødevareklagenævnet vedtaget at fastsætte erstatningen for fastholdelse af eksisterende stier til 15 kr. pr. løbende meter.

Ligeledes i overensstemmelse med fast praksis har nævnet vedtaget at fastsætte erstatningen for etablering af nye stier til 60 kr. pr. løbende meter.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har yderligere fastsat tillægserstatning på 6.000 kr. pr. ha for forbud mod udsigtshæmmende beplantning, som er i overensstemmelse med nævnets praksis.

4.4 Bemærkninger til klagerne

Lb.nr. 7

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i nævnets afgørelse af 20. januar 2023 vedrørende fredningen besluttet, at ændre fredningsbestemmelsernes § 6, hvorefter anvendelsen af matr.nr. 38i Ubberup, Kalundborg Jorder reguleres på samme måde som de øvrige arealer i delområde 1. Nævnet tilkender på den baggrund 60.000 kr. pr. ha som for de øvrige dyrkbare arealer i delområde 1, der skal overgå til lysåbent naturareal.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at der ikke er gener, forbundet med fredningen, som kan begrunde en erstatning, der går ud over de takster, som nævnet har fastsat, og som afspejler nedgangen i ejendommenes værdi.

Lb.nr. 8

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i nævnets afgørelse af 20. januar 2023 vedrørende fredningen besluttet, at matr.nr. 38y Ubberup, Kalundborg Jorder skal fastholdes i fredningen, og at ejendommen ikke skal afstås til det offentlige, hvorefter anvendelsen af arealerne reguleres på samme måde som de øvrige arealer i delområde 1. Nævnet finder ikke anledning til at ændre den af fredningsnævnet tilkendte erstatning på 30.000 kr. pr. ha for arealerne. Nævnet har lagt vægt på, at arealet ikke er egnet til landbrugsdrift, og at arealets forhistorie ikke tilsiger, at arealet er eller har været anvendt som landbrugsjord.

I overensstemmelse med praksis har Miljø- og Fødevareklagenævnet vedtaget at fastsætte erstatningen etablering af nye stier på klagers ejendom til 60 kr. pr. løbende meter. Nævnet har herved lagt vægt på, at de gener, som stierne vil medføre, må anses for indeholdt i erstatningsbeløbet. Der er således ikke grundlag for at tilkende en højere erstatning.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke anledning til at ændre fredningsnævnets erstatningsudmåling inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen til fortidsmindet Bavnetop. På den baggrund tilkendes der i overensstemmelse med nævnets praksis halv grundtakst for de arealer, der er beliggende inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen, men som ikke er omfattet af fortidsmindet eller beliggende i en afstand af 2 m fra højens fod, jf. museumslovens § 29 f.³ Der tilkendes erstatning for, at arealerne i en zone på 10 m omkring fortidsmindet udlægges til vedvarende græs.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at der ikke tilkendes erstatning for arealer, der ikke er omfattet af fredningen, jf. naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1.

4.5 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om erstatning

Idet Fredningsnævnet for Vestsjællands afgørelse af 12. december 2018 om erstatning i anledning af fredningen ophæves, fastsætter Miljø- og Fødevareklagenævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 44, stk. 1, erstatningen.

Nedenfor følger for hver lodsejer en opstilling, som viser:

- Løbenummer
- Matrikelnummer
- Ejerlav
- Lodsejerens navn

---

³ Lovbekendtgørelse nr. 358 af 8. april 2014 af museumsloven.

- Beregning af erstatning

Opgørelsen tager udgangspunkt i Miljø- og Fødevareklagenævnets egne opmålinger, den lodsejerfortegnelse, som indgik som bilag til fredningsforslaget samt vedlagte fredningskort. Miljø- og Fødevareklagenævnet har i øvrigt korrigeret i disse oplysninger i det omfang, det har været relevant af hensyn til de faktiske forhold.

4.5.1 Erstatningsopgørelse

Lb.nr. 1, matr.nr. 8a, 8g, 9e, 30a, 30b og 31 a Tømmerup, Kalundborg Jorder, Anette Jensen og Birgitte Jensen

Areal i alt 8,67 ha

- Sten- og jorddiger	227 m	
- Fortidsmindearealer	0,053 ha	
- § 18	1,6 ha	
Grundtakst á 3.800 kr.	6,9943 ha	26.578,34 kr.
Fortidsmindebeskyttelseslinje, halv grundtakst á 1.900 kr.	1,6 ha	3.040 kr.
Forbud mod udsigtshæmmende beplantning i delområde 4 á 6.000 kr.	3,92 ha	23.520 kr.
Skråningsareal som lysåbent areal til naturformål i delområde 1 á 30.000 kr.	4,75 ha	142.500 kr.
Eksisterende sti á 15 kr.	42 m	630 kr.
Erstatning i alt		196.268,34 kr.

Lb.nr. 2, matr.nr. 2a, 30c, 31b og 54 Tømmerup, Kalundborg Jorder, samt matr.nr. 38b og 38q Ubberup, Kalundborg Jorder, Kalundborg Kommune

Areal i alt 23,6 ha

Offentligt ejede arealer.

Lb.nr. 3, matr.nr. 30f Tømmerup Kalundborg Jorder, Niels Mejnertsen

Areal i alt 2,18 ha

- Sten- og jorddiger	171 m	
- § 3	1,08 ha	
Grundtakst á 3.800 kr.	1,0829 ha	4.115,02 kr.
Eksisterende sti á 15 kr.	404 m	6.060 kr.

Løvtræsareal med særbestemmelse i delområde 1 á 5.000 kr.	0,63 ha	3.150 kr.
Fugtige naturarealer i delområde 2 á 10.000 kr.	0,47 ha	4.700 kr.
Erstatning i alt		18.025,02 kr.

Lb.nr. 4 udgået

Lb.nr. 5 udgået

Lb.nr. 6, matr.nr. 38h Ubberup, Kalundborg Jorder, Thomas Gammelby Jensen

Areal i alt 2,03 ha		
- Sten- og jorddiger	359 m	
Grundtakst á 3.800 kr.	1,9941 ha	7.577,58 kr.
Eksisterende sti á 15 kr.	82 m	1.230 kr.
Ny sti á 60 kr.	170 m	10.200 kr.
Dyrkbart areal til naturformål i delområde 1 á 60.000 kr.	1,43 ha	85.800 kr.
Skråningsareal som lysåbent areal til naturformål i delområde 1 á 30.000 kr.	0,60 ha	18.000 kr.
Erstatning i alt		122.807,58 kr.

Lb.nr. 7, matr.nr. 8b og 38i Ubberup, Kalundborg Jorder, John Appelt Nielsen og Lisbeth Haukohl Jarnved

Areal i alt 5,41 ha		
- Sten- og jorddiger	252 m	
- § 3	1,13 ha	
Grundtakst á 3.800 kr.	4,2548 ha	16.168,24 kr.
Eksisterende sti á 15 kr.	562 m	8.430 kr.
Ny sti á 60 kr.	29 m	1.740 kr.

Dyrkbart areal til naturformål i delområde 1 á 60.000 kr.	0,95 ha	57.000 kr.
Skråningsareal som lysåbent areal til naturformål i delområde 1 á 30.000 kr.	0,30 ha	9.000 kr.
Erstatning for fjernelse af nåletræshegn		5.000 kr.
Erstatning i alt		97.338,24 kr.

Lb.nr. 8, matr.nr. 8a og 38y 38h Ubberup, Kalundborg Jorder, Ole Søren Gammelby

Areal i alt 13,96 ha		
- Fortidsmindearealer	0,176 ha	
- § 18	2,761 ha	
Grundtakst á 3.800 kr.	11,023 ha	41.887,40 kr.
Fortidsmindebeskyttelseslinje, halv grundtakst á 1.900 kr.	2,761 ha	5.245,90 kr.
Eksisterende sti á 15 kr.	620 m	9.300 kr.
Ny sti á 60 kr.	766 m	45.960 kr.
Dyrkbart areal til naturformål i delområde 1 á 30.000 kr.	0,20 ha	6.000 kr.
Forbud mod udsigtshæmmende beplantning i delområde 4 á 6.000 kr.	9,81 ha	58.860 kr.
Parkeringsareal á 20 kr.	150 m ²	3.000 kr.
Erstatning i alt		170.253,30 kr.

Lb.nr. 9, matr.nr. 8e Ubberup, Kalundborg Jorder, TDC A/S
Areal i alt 0,02 ha

Grundtakst á 3.800 kr.	0,02 ha	76 kr.
Erstatning i alt (minimumserstatning)		3.800 kr.

4.6 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om godtgørelse til sagkyndig bistand

Efter naturbeskyttelseslovens § 47 kan Miljø- og Fødevareklagenævnet bestemme, at der skal ydes en ejer eller bruger en passende godtgørelse for nødvendige udgifter til sagkyndig bistand under sagens behandling i Miljø- og Fødevareklagenævnet. Bestemmelsen giver ikke mulighed for at godtgøre lodsejerens egen medvirken i sagen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har fastsat en passende godtgørelse for sagkyndig bistand, jf. naturbeskyttelseslovens § 47:

Under sagens behandling for Miljø- og Fødevareklagenævnet har advokat Jacob Engell Weber repræsenteret lb.nr. 7. Miljø- og Fødevareklagenævnet tilkender lodsejeren et beløb på 3.000 kr. i godtgørelse.

Under sagens behandling for Miljø- og Fødevareklagenævnet har advokat Jacob Engell Weber repræsenteret lb.nr. 8. Miljø- og Fødevareklagenævnet tilkender lodsejeren et beløb på 15.000 kr. i godtgørelse.

4.7 Afholdelse af erstatning og godtgørelse

Efter naturbeskyttelseslovens § 49, stk. 3, afholder staten som udgangspunkt tre fjerdedele af de tilkendte erstatninger og kommunen en fjerdedel. Miljø- og Fødevareklagenævnet kan beslutte, at staten afholder ni tiendedele og kommunen en tiendedel, hvis fredningen har national interesse, eller hvis det samlede beløb overstiger 2 mio. kr., jf. stk. 5.

Af den samlede erstatning samt rente og godtgørelse på i alt 626.492,48 kr. har Miljø- og Fødevareklagenævnet besluttet, at staten ved Miljøministeriet udreder tre fjerdedele og Kalundborg Kommune en fjerdedel.

Erstatningsbeløbene forrentes i henhold til naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 4, fra datoen for fredningsnævnets afgørelse af 12. december 2018 og indtil erstatningen udbetales med en årlig rente, der svarer til Danmarks Nationalbanks diskonto.

5. Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Fredningsnævnet for Vestsjællands afgørelse af 12. december 2018 om erstatning i anledning af fredning af et sammenhængende græsningslandskab på bakkerne ved Tømmerup i Kalundborg Kommune og har truffet afgørelse om at tilkende følgende erstatninger i anledning af fredningen:

Lb.nr. 1: Annette og Birgitte Jensen	196.268,34 kr.
Lb.nr. 2: Kalundborg Kommune	0 kr.
Lb.nr. 3: Niels Mejnertsen	18.025,02 kr.
Lb.nr. 4: John Grue Werth	Udgået
Lb.nr. 5: Peter Wolfenberg Olsen og Anne Nanna Wolfenberg	Udgået

Lb.nr. 6: Thomas Gammelby Jensen	122.807,58 kr.
Lb.nr. 7: John Appelt Nielsen og Lisbeth Haukohl Jarnved	97.338,24 kr.
Lb.nr. 8: Ole Søren Gammelby	170.253,30 kr.
Lb.nr. 9: TDC A/S	3.800 kr.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har endvidere fastsat godtgørelse for sagkyndig bistand, jf. naturbeskyttelseslovens § 47.

Af den samlede erstatning på 608.492,48 kr. samt rente og tillagt godtgørelsesbeløb på 18.000 kr. afholder staten ved Miljøministeriet tre fjerdedele og Kalundborg Kommune en fjerdedel, jf. naturbeskyttelseslovens § 49, stk. 3.

Thomas Steensen
Stedfortrædende formand

Græsningslandskab ved Tømmerup
Signaturforklaring

- Fredningsgrænse
- Delområde 1
Tørt græsningsområde
- Delområde 2
Vådområde
- Delområde 3
Skovområde
- Delområde 4
Landbrugsområde
- Delområde 5
Det offentlig grønne areal

Ivi DN den 14.11.2014
Revideret af Aase NH 16.01.2023

